ביטחון פנים

כתב עת \ המשרד לביטחון הפנים

גיליון מס' 6, מאי 2014

אילוסטרציה

מדד אלימות לאומי

עמ' 3

המשרד לביטחון הפנים
www.mops.gov.il

תופעה מורכבת וקשה

ח"כ יצחק אהרונוביץ, השר לביטחון הפנים

אלימות היא אחת התופעות החברתיות המורכבות והקשות ביותר. היא פוגעת באופן ישיר ובלתי אמצעי באדם עצמו, בין אם כוונה כלפי יחיד ובין אם כוונה כלפי קבוצה מסוימת. אלימות עלולה לפורר מבנים חברתיים חשובים, כמו התא המשפחתי, המסגרת החינוכית והקהילה המקומית, ולהוביל להיווצרות חוסר אמון ולתחושת ביטחון אישי נמוכה בקרב הציבור. אלימות רחבה עלולה לפגוע בחברה כולה, בדפוסי פעולתה וביכולתה ליצור ערבות הדדית, שיח ושיתוף פעולה. על כן, המאבק בתופעת האלימות הוא יעד מרכזי של כל חברה דמוקרטית, מודרנית ורב-תרבותית. התמודדות טובה ויעילה עם תופעת האלימות בישראל, דורשת מאתנו, קודם כול, להבין את מהותה, את היקפיה ואת מאפייניה.

כיושב ראש ועדת השרים למאבק באלימות, קידמתי מהלכים ותכניות להתמודדות עם האלימות בחברה בישראל, ביניהם הפעלתה של תכנית "עיר ללא אלימות" בעשרות יישובים ברחבי הארץ, השקת התכנית הלאומית לצמצום צריכה בלתי אחראית של אלכוהול ופריסת מערכי השיטור העירוני.

המאבק באלימות בחברה הוא תהליך ארוך, מורכב ומתמשך, המצריך שיתוף פעולה של כלל חלקי החברה. מדד האלימות - כלי לניתוח המגמות של תופעת האלימות בישראל - הוא נדבך חשוב לחיזוק שיתוף פעולה זה, על מנת להביא לצמצום רמת האלימות, ולהעלאת תחושת הביטחון בקרב האזרחים.

תוכן עניינים

מדד אלימות לאומי 3
נצ"ם ד"ר בשורה רגב, שי עמרם, יונתן סידי, ניצן שירי

מס פשיעה 8
דני קריבו

על הסכין 10
ענת בשן

זה הרס לי את החיים 14
ד"ר נאוה כהן-אביגדור, הדי וגשל

חיזור אלים 18
נצ"ם (בדימוס) ד"ר סוזי בן ברוך

להגיד "לא"! 20
אורית שמיר-שמואל

מכורים לאישה 22
רונית לב ארי

מבחן כפול 24
סנ"ץ עו"ד מאיר-דב ברקוביץ'

כמו מפלצת 26
כלאי דגש טארק, רס"ר ישי לרמן

תרופה למכה 28
טל וולבוביץ', אבישי עובדיה

סמי המסיבות 32
עו"ד הילה ימיני

בריוני הכביש 34
ענת בשן

בסירה אחת 38
יעקב גואז (גז)

שפה משותפת 40
דני שחר

תוספת סיכון 42
הדי וגשל, אביתר רמות

נלחמים באלימות. קמפיין 46

תופעה שנוגעת בכולנו

המשרד לביטחון הפנים הכריז על שבוע מניעת אלימות, במטרה להעלות את המודעות הציבורית לתופעה, שיש לה השפעה מהותית על איכות החיים בחברה בישראל. האלימות, על סוגיה השונים, נוגעת בכולנו או חולפת לידנו, מכאיבה, קשה ומיותרת. אלימות נגד ילדים, נגד נשים, נגד קשישים. בריונות בכביש, רצח במועדונים, הפרעות רעש והתנהגות אנטי-חברתית. והרשימה עוד ארוכה.

צמצום התופעה תלוי בהירתמות של כולנו. זו משימה לאומית חשובה לעין ערוך, והצלחתה היא קודם כול הצלחתנו כחברה בריאה ומשגשגת.

במהלך שבוע מניעת האלימות עולה נושא חשוב זה גם בכנסת, ובד בבד, עורך המשרד לביטחון הפנים כינוס לאומי ראשון בנושא ביטחון אישי. אמצעי התקשורת יתנו במה למגוון רחב של נושאים, הקשורים לאלימות ולדרך התמודדותנו עמה. כך גם גיליון זה, שהוקדש לנושא האלימות ומניעתה.

אלימות אחרת

הדברים נשמעים בלתי אפשריים, אבל אלו עובדות.

זה קרה לפני שבעים שנה באירופה, בידי עם, שנחשב למתקדם ביותר, בידי אנשים, שהפכו לגרועים יותר מחיות טרף. זו הייתה אלימות, שאין לה הגדרה אפילו בטובי המילונים. זו הייתה אלימות, שעליה לא נכתבו מאמרים לגיליון מיוחד זה, המוקדש כולו לתופעת האלימות ההולכת ומתפשטת בחברה בישראל. זו הייתה אלימות, שנבעה משנאה תהומית כלפינו כעם. עם, ששישה מיליונים מבניו הושמדו, ונותרו מהם רק שמות וזיכרונות.

ברגע אחד, ברחבת "יד ושם" בירושלים, בערב קריר, ראיתי אותו. פרפר צהוב, עף בין שורות האנשים, שהרכינו את ראשיהם. לא אל החופש הוא עף, אלא בחופש.

כמה סמלי!

● יוצא לאור באחריות דוברות המשרד לביטחון הפנים

● **עורכת - ענת בשן** ● **מערכת - טל וולבוביץ**, דוברת המשרד לביטחון הפנים; נצ"ם **ד"ר בשורה רגב**, ד"ר **נאוה כהן-אביגדור**, **הדי וגשל**, **אורית אביטל** - המשרד לביטחון הפנים; סנ"ץ **שירה ליברמן**, חטיבת דובר משטרת-ישראל ; סג"ד **ניקול אנגלהרד** - רע"ן תקשורת, שירות בתי-הסוהר; **יורם לוי** - דובר הרשות הארצית לכבאות ולהצלה; **גלעד היימן** - דובר הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול

● רכזת מערכת - **אורית שמיר-שמואל** ● **טלפון** - 02-5428002, 054-4870347, **דוא"ל** - ORITSH@MOPS.GOV.IL ● **עיצוב גרפי** - סטודיו בילט, תל-אביב ● **הדפסה** - דפוס המקור, יבנה

מדד אלימות לאומי

ניצב-משנה ד"ר בשורה רגב, שי עמרם, יונתן סידי, ניצן שירי
מחלקת מחקר, אגף מדיניות ותכנון אסטרטגי, המשרד לביטחון הפנים

בין השנים 2003 ל-2010 התרחשו בישראל בממוצע לשנה כ-620,000 עבירות אלימות ❮ כ-34% מהן דווחו מידי שנה לגורמי דיווח ממוסדים ❮ עבירות אלימות חמורות וקלות מהוות 79% מכלל עבירות האלימות הלא-מדווחות. עבירות מין - 20% ועבירות שוד - פחות מ-1% ❮ בשנים אלה חלה ירידה במספר עבירות אלימות, אך נרשמה עלייה בחומרתן ❮ במרבית המקרים, התוקפים הם גברים והקורבנות הם יהודים ❮ אלימות בישראל

בשנים האחרונות אנו עדים לשיח ציבורי נרחב, אודות החרפת תופעת האלימות בישראל. הסיקור התקשורתי לאירועים אלה ממחיש את מרכזיותה של התופעה בישראל ואת חשיבותה. עם זאת, נתוני הגופים הציבוריים העוסקים בתחום מציגים תמונה שונה ומורכבת.

בשל היעדר מדידה אחידה וכוללת לתופעת האלימות, ובשל הצורך בהנגשת המידע לציבור, פותח מדד אלימות לאומי לישראל. כיום, משטרת-ישראל, משרד הרווחה, משרד הבריאות ומשרד החינוך עוסקים בטיפול בתופעות האלימות ובאיסוף נתוניה, אך עד כה, לא נבחנו נתונים אלו כמכלול, לשם יצירת מדד אחיד ומוסכם. לפיכך, מדד אלימות לאומי בישראל עשוי לשמש ככלי מדידה תקופתי לתופעת האלימות בישראל, תוך איסוף נתוני אלימות מהגופים השונים וניטורם. מדד זה יאפשר שפה משותפת, מוסכמת ומקובלת על הגופים המערכתיים, ויהווה בסיס לקביעת מדיניות אפקטיבית להתמודדות עם תופעת האלימות, וליצירת שיח ציבורי ושיח תקשורתי, המבוססים על עובדות. פיתוח מדד אלימות לאומי מהווה נדבך משמעותי בתכנית הממשלתית למאבק באלימות בישראל. בישיבה ה-113 של הממשלה ה-30 מיום 5 ביוני 2005, הוחלט על הקמת ועדת שרים ממשלתית, בראשות השר לביטחון הפנים, לגיבוש תכנית לאומית בנושא האלימות בחברה הישראלית. בהמשך לזאת, הכריז המשרד לביטחון הפנים באפריל 2011, על פיתוח מדד לאומי לאלימות, שיאסוף, לראשונה, מקרי אלימות, אשר תועדו על-ידי גופים רשמיים שונים בישראל, תוך אבחנה תקופתית, וינתח אותם. תהליך המחקר לפיתוח המדד התבסס על עבירות אלימות מדווחות, שהתקבלו ממשטרת-ישראל, ממשרד הרווחה והשירותים החברתיים, ממשרד הבריאות, ממשרד החינוך ומאיגוד מרכזי הסיוע לנפגעי ולנפגעות תקיפה מינית, וכן על סקרי נפגעי עבירה, המאפשרים קבלת אומדן בלתי מוטה להיקפה של האלימות הלא מדווחת בישראל, במטרה להשלים את תמונת המצב ככל שניתן.

בכ-33% מכלל עבירות האלימות, המדווחות למשטרת-ישראל, זהות התוקף איננה ידועה למשטרה. עבירות מין מהוות מקרה ייחודי, שבו גברים מבצעים כ-96% מכלל העבירות

הנתונים, שהתקבלו מהגופים השונים על עבירות אלימות, מוינו לפי סלי אלימות (אלימות חמורה, אלימות קלה, עבירות מין ועבירות שוד), ואופיינו אירועי האלימות המדווחים לפי גורמי הדיווח. כך ניתן היה לבודד עבירות, ולמנוע ספירה כפולה במדד. בהמשך, הוגדרו המשקולות לסעיפי העבירות בהתאם לחומרת העבירה על-פי חוק העונשין, למטרת בניית מדד אלימות משוקלל, שבו לכל עבירה ניתן משקל לפי עונשה בחוק.

ממצאים מרכזיים

עבירות אלימות

- בין השנים 2003 ל-2010 התרחשו בממוצע לשנה כ-620,000 עבירות אלימות. כ-34% מהן (210,000) דווחו מדי שנה למשטרת-ישראל, למשרד הרווחה והשירותים החברתיים, למשרד החינוך, למשרד הבריאות ולאיגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בישראל. מרבית העבירות (91%), דווחו למשטרת-ישראל ולמשרד הרווחה, ו-85% מהן היו עבירות של אלימות קלה.
- כ-410,000 עבירות אלימות (66%) לא מדווחות לגורם דיווח ממוסד בישראל מידי שנה. עבירות אלימות חמורות וקלות מהוות 79% מכלל עבירות האלימות הלא-מדווחות. עבירות מין - 20% ועבירות שוד - פחות מ-1%.
- בשנת 2012, לעומת שנת 2011, חלה עלייה של כ-14% בעבירות השוד. עם זאת, בעבירות מין ובעבירות אלימות חמורה ואלימות קלה, חלה ירידה בשנת 2012 לעומת שנת 2011.

עבירות מדווחות ושאינן מדווחות

משנת 2004 חלה ירידה של 2.4% בממוצע לשנה במספר עבירות האלימות המדווחות למשטרת-ישראל. במקביל, נרשמה מגמת

משנת 2005 חלה עלייה במספר עבירות אלימות במשפחה ועבירות מין, שנרשמו בחדרי המיון בישראל. כ-40% מתוכן, בממוצע, הן עבירות אלימות מינית, והשאר - עבירות אלימות קלה

ירידה עקבית של 1.6% בממוצע לשנה בעבירות אלימות לא מדווחות. לעומת זאת, חלה עלייה של 1% בממוצע לשנה בדיווח על עבירות אלימות לארבעת גורמי הדיווח הנוספים, ובפרט למשרד הרווחה. העלייה בדיווח לגורמים האחרים, מלבד המשטרה, מעידה, כי למעשה, חלק מהירידה באלימות המדווחת למשטרה נובע משינוי בגורם המדוֹוח.

מעל גיל 65

משנת 2003 נרשמה עלייה בדיווח על עבירות אלימות למשרד הרווחה. בנוסף, החל משנה זו נרשמה גם עלייה חדה בעבירות אלימות, המדווחות למשרד הרווחה על-ידי אוכלוסייה שמעל גיל 65.

אלימות כלפי ילדים

בין השנים 2003 ל-2008 חלה עלייה עקבית בשיעור מקרי אלימות כלפי ילדים, שדווחו למשרד הרווחה (עלייה ממוצעת של 9%).

זהות התוקף

בכ-33% מכלל עבירות האלימות, המדווחות למשטרת-ישראל, זהות התוקף איננה ידועה למשטרה. בשנת 2012 חלה עלייה של 2.5% במקרים שכאלה.

מאפיינים דמוגרפיים

רקע דתי

במרבית מקרי האלימות, משתייכים התוקף והקורבן לאותו רקע דתי. ברוב המקרים, הקורבנות הם יהודים - כ-85% מכלל הקורבנות של עבירות מין, כ-80% מכלל קורבנות עבירות שוד, כ-55% מכלל קורבנות עבירות אלימות חמורה וכ-76% מקורבנות אלימות קלה.

גיל קורבנות

מתוך כלל עבירות האלימות, שדווחו בין שנת 2007 לשנת 2012

מהשוואת נתוני אלימות של ישראל לנתוני מדינות ארגון ה- OECD עולה, כי שיעור עבירות האלימות בישראל קרוב, במרבית המקרים, לממוצע במדינות אלה

למשטרת-ישראל, כ-55% מקורבנות עבירות המין הם בני 0-17. בשנת 2011 חלה עלייה של כ-8.5% במספר העבירות כלפי קורבנות בגילאים אלו.

גיל חשודים

חשודים בני 18 עד 44 מבצעים כ-40% מכלל עבירות המין. חשודים מקבוצת גיל זו מבצעים את רוב הפשעים האלימים המדווחים למשטרת-ישראל.

מגדר

במרבית מקרי האלימות, התוקפים הם גברים. גם כאשר זהות התוקף אינה ידוע, ניתן להניח, כי התוקף הוא גבר. עבירות מין מהוות מקרה ייחודי, שבו גברים מבצעים כ-96% מכלל העבירות.

סוגי עבירות

אלימות בין בני-משפחה

משנת 2005 חלה עלייה במספר עבירות אלימות במשפחה ועבירות מין, שנרשמו בחדרי המיון בישראל. כ-40% מתוכן, בממוצע, הן עבירות אלימות מינית, והשאר - עבירות אלימות קלה. בנוסף, מרבית עבירות האלימות המתועדות בחדרי המיון, מופנות להמשך טיפול במשרד הרווחה. במגמה זו חלה עלייה משנת 2010.

אלימות במוסדות חינוך

מסקרי נפגעי עבירה עולה, כי מרבית עבירות האלימות, שהתרחשו במוסדות החינוך, דווחו למוסדות החינוך בלבד. כשליש מהאירועים אינם מדווחים בנוסף לאף גורם ממסדי אחר בישראל. עוד עולה, כי מרבית המקרים של עבירות מין מתרחשים בבתי-ספר תיכוניים.

פניות למרכזי סיוע

משנת 2009 חלה עלייה במספר הפניות על עבירות מין למרכזי הסיוע בישראל. בנוסף, בין השנים 2011 ל-2013 בממוצע, כ-30% מעבירות אלימות מינית, שדווחו למרכזי הסיוע, דווחו גם כן למשטרת-ישראל.

חומרת העבירות

משנת 2003 חלה ירידה בחומרתן של עבירות האלימות בישראל, אך בין השנים 2010 ל- 2012 נרשם שינוי, וחלה עלייה בחומרת העבירות. בנוסף, חלה ירידה עקבית במספר עבירות אלימות, שדווחו משנת 2003. ירידה זו ממשיכה גם בשנים 2010-2012

עבירות שוד

מהמדד המשוקלל, אשר נותן ביטוי לחומרתן של עבירות האלימות, עולה, כי חלקן של עבירות השוד מהווה מעל ל-33% מהמדד המשוקלל, וזאת למרות חלקן הקטן בכמות. כלומר, חומרתן של עבירות שוד גבוה יחסית למספרן.

השוואה בין-לאומית

מהשוואת נתוני האלימות של ישראל לנתוני מדינות ארגון ה-OECD עולה, כי שיעור עבירות האלימות בישראל קרוב, במרבית המקרים, לממוצע במדינות אלה.

רצח - שיעור מקרי הרצח בישראל עומד על 2.1 לכל מאה אלף נפש, יחס זהה לממוצע העולמי של ה-OECD. בנוסף, שיעור עבירות השוד לכל מאה אלף נפש בישראל, נמוך משמעותית משיעור המקרים במדינות הארגון.

ברוב המקרים, הקורבנות הם יהודים - כ-85% מכלל הקורבנות של עבירות מין, כ-80% מכלל קורבנות עבירות שוד, כ-55% מכלל קורבנות עבירות אלימות חמורה וכ-76% מקורבנות אלימות קלה

תקיפה אלימה - שיעור תקיפה אלימה לכל מאה אלף נפש הוא הגבוה בישראל, ועומד על כ-700 מקרים לכל מאה אלף נפש, לעומת ממוצע מדינות ה-OECD, העומד על כ-300 מקרים לכל מאה אלף נפש.

תקיפה מינית - שיעור עבירות תקיפה מינית בישראל גבוה בממוצע של כ-10% משיעורו במדינות הארגון. אחוז מקרי האונס מתוך כלל מקרי התקיפה המינית נמוך בכ-2% בממוצע במדינות ה-OECD.

נורה אדומה - מסקנות

בבחינת הממצאים והנתונים עולה, כי משנת 2003 חלה ירידה בחומרתן של עבירות האלימות השונות. לעומת זאת, משנת 2010 חלה עלייה בחומרת עבירות האלימות שהתרחשו בישראל. ממצא זה מדליק נורה אדומה, בהתחשב בירידה במספר עבירות האלימות באותן שנים. משמעות הדבר היא, כי מספר העבירות פחת, אך חומרתן עלתה.

חלק ניכר מעבירות האלימות, המטופלות על-ידי משרד הרווחה ושירותי הרווחה, אינן מדווחות למשטרת-ישראל ולהיפך. דו"ח מבקר המדינה משנת 2012 מציין, כי במשרד הרווחה ובמשרד הבריאות בפרט, מקרי האלימות החמורה, המטופלים בפועל במוסדות, עולים במספרם על המקרים המדווחים למשטרת- ישראל. דו"ח מבקר המדינה מהשנים 2011 - 2012 בחן את הטיפול באלימות בין בני-זוג, ובפרט את שיתוף הפעולה בין גורמי הטיפול השונים, כגון משטרת-ישראל ומשרד הרווחה. כך, לדוגמה, נמצא, כי במספר תחנות משטרה הדיווח למשרד הרווחה על נפגעות אלימות בין בני-זוג לא הועבר כראוי, ובמרבית המקרים אף לא התקבל. בנוסף קבע המבקר, כי נמצא תפקוד לקוי של גורמי הרווחה ברשויות המקומיות במניעת אלימות בין בני-זוג ובטיפול בנפגעיה. יתר על כן, מבקר המדינה קבע, כי בהיעדרו של גוף מתכלל אחד, המתווה דרכי פעולה למשרדים השונים, לא ניתן למנוע את מקרי האלימות, ולתת טיפול הולם לנפגעי האלימות.

מסקנה חשובה נוספת היא, כי במוסדות החינוך בישראל לא מתקיימים איסוף ומדידה אובייקטיביים של נתוני אלימות. אמצעי הניטור וריכוזם של נתוני האלימות במשרד החינוך מתבססים על סקרי עמדות סובייקטיביים בלבד של תלמידים ושל מורים, בכל הקשור לחשיפתם לאירועי אלימות או למעורבותם בהם, ולא על מדידה ואיסוף נתונים אובייקטיביים. דו"ח מבקר המדינה משנת 2008 התייחס לממצא זה, והמליץ, כי משרד החינוך ייזום הקמת מאגר נתונים בשיתוף המשרד לביטחון הפנים ומשרד הרווחה, שבו ירוכז המידע.

מס פשיעה

דני קריבו, סמנכ"ל תכנון, תקצוב ובקרה
המשרד לביטחון הפנים

הנזק הכלכלי שנגרם למשק בישראל בשנת 2013 נאמד ב- 14.5 מיליארד שקל ❮ כל אזרח שילם אשתקד בעקיפין 1,800 שקל בממוצע בשל ההוצאות, שנגרמו עקב הפשיעה ❮ מעל שני שלישים מהנזק הכלכלי מהפשיעה נגרם כתוצאה מעבירות רכוש, מרמה ואלימות ❮ על קביעת נקודת האיזון שבין ההשקעה הממשלתית במאבק בפשיעה, לבין "גלגול" מחירה על האזרחים. הנתונים לא מקלים

תופעת הפשיעה עולה למדינת-ישראל ולאזרחיה כסף רב. לפי האומדנים, בשנת 2013 היה הנזק הכלכלי מהפשיעה כ-14.5 מיליארד שקל. פי ארבעה מהרווח של כל אחד מהבנקים הגדולים במדינה. בין השנים 2001 ל-2013 גרמה תופעת הפשיעה לנזק מצטבר בסך 211 מיליארד שקל.

אשתקד שילם כל אזרח "מס פשיעה" בסך כ- 1,800 שקל בממוצע. התשלום, כמובן, לא נגבה באמצעות רשות המסים או המוסד לביטוח לאומי, אלא דרך תשלומי ביטוח שונים והוצאות על אבטחה, על רכוש שנגנב, על טיפול רפואי ועל עוגמת נפש. מלבד הפגיעה בכיסו של האזרח, הפשיעה פוגעת גם באיכות חייו. הפחד להיפגע גובה מחיר, שחלקו נובע מהתנהגות מתגוננת. האלימות, הבריונות וההתנהגות האנטי חברתית פוגעים בתחושת הביטחון האישי, ומשפיעים על חיי האזרח.

באופן דומה פוגעת הפשיעה בצמיחה הכלכלית של ישראל. מדינה או אזור במדינה המוכים פשיעה, יתקשו למצוא משקיעים להקמת מפעלים ולהפעלת עסקים. הפשיעה, בדומה לטירור, מוסיפה מימד של סיכון לעסק, ומייקרת את מוצריו ואת שירותיו, תוך פגיעה ברווחי הבעלים.

המאבק בפשיעה מחייב הפעלת סמכויות שלטוניות מהפוגעניות ביותר, כולל הפעלת כוח ושלילת חירות. לכן, המאבק בה הוא בידי המדינה בלבד. האזרח יכול, תמורת תשלום, לבטח את רכושו ולאבטח את ביתו כנגד הסיכוי להיפגע מהפשיעה, אולם רק המדינה יכולה להיאבק בה. מכיוון שלמדינה יש מונופול על המאבק בפשיעה, על קובעי המדיניות לקבוע את נקודת האיזון שבין ההשקעה הממשלתית במאבק בפשיעה, לבין "גלגול" מחירה הפשיעה על האזרחים. מדידת הנזק הכלכלי מתופעת הפשיעה נועדה לעזור לקובעי המדיניות בבואם להכריע בסוגייה זו, והיא מהווה מסגרת, לבחינת הכדאיות של הקצאת משאבים נוספים למאבק בפשיעה, וכן לבחינת הצעות שונות למאבק זה.

אתגר לא פשוט

מעל שני שלישים מהנזק הכלכלי מתופעת הפשיעה בשנת 2013 נגרם כתוצאה מעבירות רכוש, מעבירות מרמה ומאלימות.

על הממשלה לוודא, כי היא מקצה את המשאבים למאבק בפשיעה בצורה אופטימאלית, ללא ניצול של כוחה המונופוליסטי בתחום זה

לנתון זה יש להוסיף את המגמות הרב-שנתיות, שלפיהן חלקן של עבירות האלימות בכלל הנזק הכלכלי מהפשיעה עולה מידי שנה (13.5% בשנת 2005 לעומת 21% בשנת 2013). זאת, בעוד שחלקן של עבירות הרכוש - יורד (31.4% בשנת 2005 לעומת 24.9% בשנת 2013).

הנתונים לא מקלים על עיצוב מדיניות המאבק בפשיעה - עבירת רצח ועבירות מין הן ה"יקרות" ביותר, ושכיחות מעט פחות מהעבירות האחרות (הנזק הכלכלי הממוצע הנגרם בגין כל מקרה רצח הוא כ-2.3 מיליון שקל, והנזק הכלכלי הנגרם מעבירות מין הוא כ- 40.3 אלפי שקלים בממוצע). זאת, לעומת עבירות אלימות, עבירות רכוש ועבירות מרמה ה"זולות" יותר, אך נפוצות בהרבה (הנזק הנגרם מעבירות אלימות הוא כ-29 אלפי שקלים. הנזק מעבירות רכוש נאמד בכ-9.5 אלפי שקלים בממוצע, ומעבירות מרמה - כ-6.9 אלפי שקלים). הנזק הכלכלי הממוצע ממקרה פשיעה בכלל נאמד בכ-11.1 אלפי שקלים. לאחרונה גם ניכרת מגמה רב-שנתית של עלייה בעבירות האלימות, ובעקבות כך גם בנזק הכלכלי שהן גורמות.

האתגר הוא לא פשוט, שכן על הממשלה לוודא, כי היא מקצה את המשאבים למאבק בפשיעה בצורה אופטימאלית, ללא ניצול של כוחה המונופוליסטי בתחום זה, ועל השר לביטחון הפנים ומשרדו לוודא הקצאת אותם משאבים בצורה יעילה לתחומי העיסוק השונים, בנוסף לגיבוש תכניות, אשר מצדיקות השקעה בהן ומשיגות את יעדיהן.

על הסכין

אילוסטרציה

ענת בשן

"ארבע תלמידות בנות שתים-עשרה רקמו תכנית מזעזעת לתפוס את אחת מחברותיהן בגלל ויכוח שפרץ ביניהן, לקחת אותה לפרדס סמוך, ולדקור אותה בבטנה עד שתתמוטט. הילדות תכננו לעשות שימוש בנעלים ישנות ומשומשות, כדי לא להשאיר עקבות, וכן להשתמש בכפפות חד פעמיות, כדי לטשטש את טביעות אצבעותיהן על הסכינים, שאותם גנבו ממטבחון חדר המורים. תכניתן נחשפה על-ידי מי שהייתה אמורה להיות קורבן התקיפה, כאשר שמעה, במקרה, את הילדות מדברות ביניהן בחדר השירותים של בית-הספר על הדקירה המתוכננת". (ידיעות אחרונות, 14.4.14)

*

"כשעתיים לפני שהותקף בסכינים מחוץ לבית-הספר שבו הוא לומד, צפצף הטלפון הנייד של ד', תלמיד כיתה ט' בתיכון מקיף באשדוד. 'בסוף היום תרוץ הביתה', נכתב בהודעת הווטסאפ הקצרה. ד' חשב שההודעה המוזרה נשלחה אליו בטעות, ובתום יום הלימודים יצא מבית-הספר עם חברים. שני נערים שלא הכיר ביקשו ממנו ללכת עמם הצידה, וכשעשה זאת, היכו אותו בראשו, והוא נפל. בהמשך, אחד מהם שלף סכין, ודקר אותו בכתפיו ובגבו. כשהסתובב, הוא נדקר גם בבטנו". בחקירת המשטרה התברר, כי שבועות אחדים לפני התקיפה התפתח בין הנערים סכסוך על לבה של נערה. בקטטה היו מעורבים ארבעה נערים, אחד מהם בן שלוש-עשרה". (ידיעות אחרונות", 29.1.14)

*

"שלושה נערים בני שבע-עשרה חדרו לחטיבת ביניים בירושלים, ותקפו תלמיד בן ארבע-עשרה מול חבריו לכיתה. לפי הערכת המשטרה, התלמיד הסתכסך עם אחד הנערים המבוגרים ממנו, וזה הביא את חבריו, כדי לסגור איתו חשבון". ("ידיעות אחרונות", 20.1.14)

תקיפות אלימות ע"י בני-נוער הפכו לכמעט מעשה שבשגרה ❮ על-פי הנתונים, חלה בשנת 2013 עלייה במקרי אלימות חמורים לעומת שנת 2012 ❮ עם זאת, משנת 2008 נרשמת ירידה במספר התיקים הפליליים הנפתחים לקטינים ❮ מדוע תלמיד בית-ספר מצטרף לקבוצה עבריינית? ❮ האם יש להוציאו ממעגל הפשיעה בעזרת טיפול וחינוך או להענישו, ולהפחית בכך את סיכויי שיקומו? ❮ על אלימות בקרב בני-נוער

על-פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנת 2013 היו בישראל 2,598,600 קטינים. מתוכם, 770,220 בני-נוער בני שתים-עשרה עד שמונה-עשרה. כ-390,000 קטינים נמצאים בסיכון.

תקופת גיל זו מאופיינת בלחצים המלווים בבלבול, ברגשות תסכול, בחוסר ביטחון ובמשברים סביב תהליך חיפוש הזהות האישית וגיבושה. זאת, לצד רגשות מעורבים בכל הקשור לתחושת העצמאות וההתנתקות מההורים, מחד, והרצון להמשיך ולהישען עליהם, מאידך. המשברים בתקופת גיל זו עלולים לבוא לידי ביטוי גם בהצטרפותו של הקטין לקבוצה עבריינית.

אחת ההגדרות לעבריינות מניחה את קיומה של מערכת ערכים ונורמות המקובלים על הפרטים בחברה, ודורשת מחבריה מידה מסוימת של קונפורמיות. לרוב, לא קיימת התנגדות למילוי אותם ערכים, אך המפרים אותם נחשבים בבחינת סוטים. בישראל, עבריינות נוער מוגדרת כהפרת החוק בידי קטינים מגיל שתים-עשרה עד שמונה-עשרה, וקיימות סנקציות חוקיות כלפי מבצע העבירה.

"לאחרונה דומה, כי מעשי אלימות בידי בני-נוער הולכים וגוברים, אך הנתונים מראים, כי משנת 2008 נמשכת מגמת הירידה במספר תיקי הנוער מכלל הפשיעה המדווחת", אומר ניצב-משנה **יצחק אלמוג**, ר' מחלקת נוער באגף חקירות ומודיעין במשטרת-ישראל. "בעוד שבתקופה ינואר-ספטמבר 2008 נפתחו 25,023 תיקי נוער, הרי שבתקופה המקבילה בשנת 2013 נפתחו 19,773 תיקים. מגמת ירידה זו נרשמה גם בחלוקה לעבירות - בין החודשים ינואר-ספטמבר 2008 נפתחו בגין עבירות נגד גוף 5,700 תיקים,לעומת 4,460 בתקופה המקבילה אשתקד, ובגין עבירות רכוש נפתחו בשנת 2008 , בתקופה שבין ינואר לספטמבר, 8,222 תיקים, בעוד שבשנה החולפת נפתחו בתקופה המקבילה 5,482 תיקים. זאת, לעומת עלייה של כ-10% בעבירות מין ושל כ-15% בעבירות סמים". לדבריו של נצ"ם אלמוג, בישראל, כמו גם במדינות רבות בעולם, ניתן דגש על מיצוי דרכי טיפול וחינוך טרם ענישה, מתוך התפיסה, שאישיותם של ילדים ושל בני-נוער אינה מעוצבת דיה וניתנת לשינוי. לפיכך, הסיכוי לשקמם גובר.

"מדיניות משטרת-ישראל בטיפול בנוער נקבעת מתוך מגמה, למנוע את תיוגו של נער עובר חוק כעבריין, להוציאו בהקדם ממעגל הפשיעה, ולסייע בשילובו בחיי חברה תקינים. כנגזרת מכך", מדגיש נצ"ם אלמוג, "עבודת המשטרה עם קטינים משלבת מניעה, הפניה לטיפול ואכיפה. במסגרת זו עובדי הנוער נוטלים חלק פעיל בפרויקטים, שהינם על רצף אכיפה-טיפול, ומשתפים פעולה עם משרדי ממשלה הרלוונטיים ועם גורמים מקצועיים אזרחיים".

הליך חלופי

פרויקט קד"מ (קבוצות דיון משפחתיות), המופעל בכלל תחנות המשטרה, מהווה הליך חלופי להליך הפלילי. מטרתו, לפי נצ"ם אלמוג, היא לסייע לקטינים עוברי חוק, שנפתחו להם תיקי פ.א , וקיימות ראיות מספיקות להגשת כתבי אישום נגדם, לצאת ממעגל הפשיעה באמצעות תכנית, אשר תענה על צרכי השיקום של מבצע העבירה ועל צרכיו של נפגע העבירה. בשנת 2012 הופנו לקד"מ על-ידי עובדי הנוער 1,081 בני-נוער - עלייה של 137% במספר ההפניות בהשוואה לשנת 2011. בשנת 2013 (ינואר עד אוקטובר) נרשמה מגמת ירידה, ולקד"מ הופנו 640 בני-נוער.

שינוי דפוסי ההתנהגות

מטרתו של פרויקט מיל"ה, לפי נצ"ם אלמוג, היא לשנות את דפוסי ההתנהגות של נוער עובר חוק ושל נוער בסיכון, לשלבם בחברה ולמנוע את חזרתם לפשע. הפרויקט מבוסס על פרויקט ❮❮

"משאלה", שהחל לפני כשתים-עשרה שנים במחוז דרום, והורחב לכלל תחנות המשטרה. משרד השיטור הקהילתי בתחנה ומדריך מטעם הרשות המקומית אחראים ליישומו של הפרויקט יחד עם קצין הנוער, שמאתר נוער עובר חוק ונוער בסיכון. כל קבוצה

קבוצות הדיון המשפחתיות מהוות הליך חלופי להליך הפלילי, ונותנות מענה לצרכי השיקום של מבצע העבירה ולצרכיו של הנפגע

מונה כעשרים קטינים, ונפגשת פעמיים בשבוע במשך ארבעה חודשים. בתקופה שבין ינואר 2013 עד 20 לנובמבר אותה שנה הופעלו ברחבי הארץ מאה תכניות, שבהם נטלו חלק 1,760 בני-נוער. ב-30 לנובמבר אשתקד התקיים יום עיון ישראלי-פלסטיני, ובמהלכו הוצגה בפני המשתתפים תכנית מיל"ה, ונקבעו מפגשים הדדיים בין בני-נוער ישראלים לפלסטינים.

למנוע את הפגיעה המשנית

בשנת 2007 חוקק חוק סיוע לקטינים נפגעי עבירות מין או אלימות, המחייב את משרד הרווחה להקים מרכזי הגנה בכל רחבי הארץ. מרכזים אלה מאגדים אנשי מקצוע, הנוטלים חלק בחקירה, באבחון

למה הם עושים את זה?

פקד הילה סיני, סרמ"ח מרחב איילון, משטרת-ישראל

עבריינות, בשונה מסטייה חברתית, מוגדרת במונחים של החוק הפורמאלי, ולכן הגדרתה משתנה ממדינה למדינה. הגישה הקלאסית, המנסה להסביר את תופעת הפיכתם של בני-נוער ובגירים לעבריינים, מציגה זאת בפשטות - אדם מבצע פשע, כי הוא משתלם לו. לכן על העונש להיות יעיל מבחינת ההרתעה. על-פי הגישה הפוזיטיביסטית, גורמים רבים משפיעים על בחירתו של אדם לבצע פשע, ביניהם גורמים ביולוגיים, פיזיולוגיים ופסיכולוגיים-חברתיים. לכן, על-פי גישה זו, הדגש הוא לא על הענישה אלא על העבריין, על איתור הגורם המעודד אותו לפשיעה, ועל מתן מענה הולם לכך (הוצאתו מקו העוני, לדוגמא). התיאוריה הרדיקלית מתמקדת בעיקר בשאלה, מדוע מלכתחילה, התנהגות מסוימת מוגדרת כפשע, בעוד שהתנהגות אחרת אינה מוגדרת כך (שתיית אלכוהול לעומת שימוש במריחואנה, למשל). כיום, מקובלת התיאוריה האקולוגית, המביאה בחשבון את העבירה, את העבריין ואת סביבתו, ונוטה לטפל בעבריין בשיטת צדק מאחה (כקבוצת דיון משפחתית). ברמת המקרו, ההתייחסות היא לתהליכים של שינויים חברתיים, העלולים להעלות את שיעור הפשיעה (ביניהם הגירה, מצבי מלחמה והיעדר מנגנוני פיקוח). ברמת המיקרו ההתמקדות היא במניעים האישיים של הפרט (הצורך בשייכות, בהכרה ובכוח בנוסף לגורמים פסיכולוגיים ומשפחתיים).

אי קיומם התקין של חמישה שלבים בגיל הילדות (על-פי תיאוריית ההתפתחות של אריקסון), עלול לגרום למאפיינים, התורמים להתנהגות עבריינית בגיל ההתבגרות. השלב האחד - אמון מול חוסר אמון, עלול לעורר ציניות וחשדנות בגיל ההתבגרות. השני - האוטונומיה אל מול הבושה והספק, עלול להוביל לחוצפה ולעזות פנים. השלב השלישי -היוזמה אל מול האשמה, עלול להוביל לרצדיביזם, שיתבטא בגניבות, בשקרים, ברמאות ובאי-שקט. השלב הרביעי - פעלתנות מול נחיתות, עלול להוביל לסגנון פעולה של עבריינים (הצטרפות לכנופיות). כשקיים כשל בשלב החמישי והאחרון - זהות מול בלבול זהות - עלולה להתפתח התמכרות לסמים, ויגברו יצר הרפתקנות והיגררות אחר אחרים.

עבריינות בקרב בני-נוער עלולה להיות גם תוצאה של התחברות לתת-תרבות עבריינית, עקב פיקוח חברתי לקוי. ההיבט הפסיכולוגי מתייחס לתסכולם של בני-נוער, המוביל לתוקפנות, המתבטאת בעבריינות. ההיבט החברתי מתייחס אל הסביבה הראשונית, בכללה המשפחה, כגורם משמעותי להתפתחות תקינה של בני-הנוער. טראומה בסביבה זו כגירושים טראומטיים של ההורים, עלול לגרום להם לפנות לתת-תרבות עבריינית, אשר תספק להם את החסר במשפחותיהם, ככבוד וכתחושת שייכות.

* רשימת המקורות, שעליהם מתבססת הכותבת, מצויה במערכת

קטינים נפגעי עבירות מין ואלימות ובטיפול ראשוני בהם, במטרה למנוע מהילדים את הפגיעה המשנית, כתוצאה מהצורך לעבור בין נותני שירות שונים, כפי שהיה בעבר.

"חוקרי המשטרה במרכזי ההגנה גובים עדויות מקטינים, שמלאו להם ארבע-עשרה שנים, וצופים באמצעות מראה חד-כיוונית בחקירות הילדים, במטרה לחדד סוגיות ולהשלים את החקירה", מדגיש נצ"ם אלמוג. כיום פועלים ברחבי הארץ ארבעה מרכזי הגנה, ובעתיד הקרוב ייפתחו ארבעה מרכזים נוספים.

גם בבתי-הספר

פרויקט בית-ספר בטוח נועד להתמודד עם בעיית האלימות והפשיעה בין כותלי בתי-הספר ומחוצה להם, ולהטמיע בקרב בני-הנוער ערכים, השוללים שימוש בסמים, באלכוהול, באלימות ובשימוש לא ראוי באינטרנט. הפרויקט מיושם על-ידי מרכזי השיטור הקהילתי בחטיבות הביניים ועל-ידי עובדי נוער בבתי-ספר תיכוניים.

תכנית אישית

בתכנית "סיכויים", המופעלת בעשרים ושישה ישובים ברחבי הארץ, לוקחים חלק המשרד לקליטת עלייה, שירות המבחן לנוער ומשטרת-ישראל, בשיתוף ארגון ידידים והקרן לילדים ולנוער בסיכון של המוסד לביטוח לאומי. "מטרתה של התכנית", מציין נצ"ם אלמוג, "היא לצמצם את הפשיעה בקרב בני-נוער עולים בני שתים-עשרה עד שמונה-עשרה, שנחשדו בביצוע עבירה או הורשעו בה, ולשלבם מחדש בלימודים או במסגרות עבודה. לכל קטין, בפיקוח מקצועי של שירות המבחן, נבנית תכנית אישית הנמשכת שנה אחת, כדי להקנות לו התנהגות נורמטיבית".

קיץ חם

"חופשות הקיץ מהוות 'כר פורה' למצבי מצוקה וסיכון לבני-נוער, המבלים בחופי הים, בעיקר באילת ובכינרת", מדגיש נצ"ם יצחק אלמוג. "פרויקט 'חופים', המשותף למשרד הרווחה, למשרד החינוך ולמשרד הקליטה, יחד עם משטרת-ישראל, הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול והרשויות המקומיות, פורס רשת ביטחון, המספקת מענה לצרכי בני-הנוער, הנמצאים במצוקה ובסיכון בעת בילויים בחופים. קציני הנוער המשולבים בתכנית מאתרים קטינים במצבי סיכון, ונפגשים עמם באוהל המוקם על החוף. הפרויקט מופעל זה חמש שנים באילת ובכינרת, ובקיץ האחרון הופעל לראשונה בתל-אביב ובירושלים".

באוהלים, המוקמים בחופשת הקיץ בחופי הכינרת ואילת ואף בחוצות הערים הגדולות, ניתן מענה לצרכי בני-הנוער שיצאו לבלות, ונמצאים במצוקה ובסיכון

מיישמים מסקנות

במסגרת יישום מסקנותיה של ועדה ציבורית (ועדת שמיר), מופעלת בשבעים ושניים יישובים ברחבי הארץ תכנית בין-משרדית, ששותפים לה משרד הרווחה ומשרד החינוך, המשרד לביטחון פנים, משרד הבריאות ומשרד הקליטה, יחד עם ג'וינט אשלים והמרכז לשלטון מקומי, במטרה לצמצם מצבי סיכון בקרב ילדים ובני-נוער.

זה הרס לי את החיים

ממחקרים עולה, כי 65% מהילדים ובני-הנוער חוו מידה של תוקפנות או אלימות באינטרנט לפחות פעם אחת ילדים, שהיו קורבן לאלימות זו, הם בסיכון גבוה לביצוע ניסיונות אובדניים אינטנסיביות החיים הווירטואלים מעצימה את השבר, וממשיכה אותו גם בעולם הפיזי על נידוי וחרמות באמצעי התקשורת החדשים

ד"ר נאוה כהן-אביגדור, אגף מצילה, המשרד לביטחון הפנים
הדי וגשל, ר' יחידת מידע וידע, המשרד לביטחון הפנים

הם מעידים, שזה הרס להם את החיים. לדבריהם, מי שמוטלת עליו סטיגמה של "מלשן", לא יכול להשתחרר ממנה. הם קמים בבוקר לגיהינום ולסיוט, הנמשכים כל היום, ובמקרים הקשים ביותר הם מאמינים, שרק המוות יציל אותם מהסבל, מהבדידות ומהחרדה. חלקם ילדים צעירים, בני שמונה עד שתים-עשרה, שחוו נידוי וחרמות ברשתות החברתיות, ואשר המצוקה והייאוש הובילו אותם למחשבות אובדניות.

השימוש ההולך וגובר באמצעי התקשורת החדשים, מאפשר פעילויות פליליות קלאסיות מגוונות ביניהן סחיטה, הונאה, גניבה, איום, הטרדה, השפלה, נידוי וחרם, הפצת שמועות, התחזות, סחר בסמים ובאלכוהול, הפצת תמונות פורנוגרפיות, סחר בלתי חוקי, זנות מקומית, תקיפה ואפילו רצח. האינטרנט, הרשתות החברתיות והטלפונים הניידים החכמים מהווים כר פורה לביצוע עבירות חדשות כגרימת נזקים לחומרה, הרס מערכות, חדירה למאגרי מידע ופגיעה בקבצי מידע, באמצעות החדרת וירוסים בהיקף בינלאומי. אומדן הנזקים מגיע למיליארדי דולרים בשנה. אופיה הבינלאומי של הפשיעה, היעדר גבולות גיאוגרפיים והאפיון הטרנס-לאומי של הגולשים, מקשים על החקירה ועל התביעה, הן כאשר העבריינים אנונימיים והן כאשר הם ידועים ומזוהים.

אילוסטרציה

זאת, לצד היעדר מקורות מידע מהימנים בכל הקשור למאבק בפשיעה ברשת ולמניעתה, וקשייה של מערכת אכיפת החוק למנוע את התופעות באמצעות חקיקה, תביעה והענשה. בעידן אמצעי התקשורת החדשים, הפרסומים והפעילות הם וירטואליים, והפצתם למשתמשים נעשית באמצעי טלקומוניקציה. מקור הפצת הפרסום הוא קובץ המחשב, וההתקשרות לצורך הצפיה היא וירטואלית מתחילתה ועד סופה.

בריונות רשת

תופעת ההצקות ברשת היא תופעה חדשה, יחסית, הכוללת פגיעה מכוונת, לעתים חוזרת ונשנית, במרחב הווירטואלי, על-ידי שימוש במחשבים ובטלפונים ניידים חכמים כדי להפחיד, להביך, לאיים או להטריד בן-אדם או קבוצת אנשים. כל זאת, באמצעות פרסום דברים פוגעניים באתרי אינטרנט וברשתות החברתיות, משלוח תמונות או סרטונים מביכים בדואר האלקטרוני, ומשלוח מסרונים מטרידים לטלפונים הניידים. עידן אמצעי התקשורת החדשים מאפשר רצף של התנהגויות אלימות בעולם הפיזי ובעולם המקוון כאחד. ברחבי העולם מוכרים תחומי פשיעה, העוברים מהעולם הפיזי אל המרחב הווירטואלי, כאשר זמינותם של הצרכנים ושל המשתמשים, נגישותם והאנונימיות שלהם משרתות את המטרה.

קלות בלתי נסבלת

נידוי וחרמות באמצעי התקשורת החדשים הם תופעות חברתיות נפוצות, המקבילות לתופעת החרם המסורתי בעולם הפיזי בקרב ילדים ובני-נוער. מכיוון שילדים מעידים, כי הם רואים ברשת את המציאות, עלולות להיות לתופעות אלה השלכות קשות ביותר. הן עלולות לגרום לנפגעים מהן דכדוך, דיכאון וסיוט מתמשכים, ובמקרים קיצוניים הם אף עלולים להתאבד. חרמות, נידוי ובריונות באמצעי התקשורת החדשים נראים פשוטים יותר, קלים יותר ומהירים יותר. הריחוק הווירטואלי מקל על הפוגע, ואילו הפגיעה המתמשכת במרחב זה מעצימה את הכאב, ומקשה עוד יותר על הנפגע. מכיוון שהדור הצעיר מנהל חיים אינטנסיביים ומהירים, קלות זו היא חלק מעולם המושגים שלו. הפוגע לא נדרש להתמודד באופן ישיר ומיידי עם הנפגע (עובדה המקלה על יכולתו לפגוע), ולא מאלצת אותו לחשוב לפני הפעולה, על-מנת לעצור את הדחף התוקפני. החרם או הנידוי יכולים לבוא לידי ביטוי, בין היתר, בהוצאת הילד המנודה מקבוצת ה"ווטס-אפ", ובפתיחת קבוצה מיוחדת על שמו, תוך שימוש במילות גנאי. כאשר הריב מתקיים בעולם הפיזי, הריחוק בסוף היום מכהה את העימות ואת הרגשות הקשים הנלווים אליו. ההפוגה מאפשרת חשיבה חוזרת, רגשות חרטה ורצון לפיוס. ואולם, האינטנסיביות המאפיינת את החיים הווירטואליים באמצעי התקשורת החדשים רק מעצימה את השבר, ממשיכה אותו ללא הפסקה, מצרפת אליו משתמשים נוספים, ולא מאפשרת לו לגווע. ובנוסף, החרם אינו מתקיים רק בעולם הווירטואלי. הוא ממשיך להתקיים גם בעולם הפיזי (בבית-הספר, בפעילויות בתנועת הנוער או במסגרות החינוך הלא פורמלי), ולמעשה, הוא מועצם, ועוטף את המוחרם במשך כל שעות היממה. הקלות הבלתי נסבלת של החרם או הנידוי, אינה מנת חלקם רק של ילדים, שלהם בעיות חברתיות או מראה יוצא-דופן. היא עלולה לפגוע בכל ילד, גם בשל ריב פעוט, חוסר הבנה או פליטת פה לא מכוונת. התופעה מתרחשת גם בקרב ילדים "מקובלים" ומובילים חברתית.

הפלטפורמה של הטכנולוגיה

"ילדים צעירים, שעוד לא הגיעו לגיל ההתבגרות, חווים היום תופעות אלימות ברשת באופן חמור אף יותר מאשר בני- נוער המבוגרים מהם", אומרת ד"ר **ג'וי בנטוב**, פסיכולוגית קלינית באוניברסיטת בר-אילן. "העולם הווירטואלי מסייע לשמר את התוקפנות, המתבטאת בשימוש של הקהל במדיה. אם מבחינה מגדרית ידוע, שבנים אלימים יותר בעולם הפיזי, הרי שבעולם הווירטואלי מתגלה תוקפנות שונה של בנים ושל בנות, תוקפנות המשתייכת לרמה המילולית. ההשפלה מתבצעת מול קהל גדול, ומעצימה את הפגיעה. מאפייני המדיה משמרים את מעשי הפגיעה, ואלה נשארים גלויים, ללא הגבלת זמן או מקום". לדבריה, ילדים צעירים נמצאים בשלב התפתחותי, שעדיין אינו מפותח דיו, ולכן הפלטפורמה של הטכנולוגיה החדשה משפיעה עליהם באופן שונה. "הכלים לוויסות רגשות בקרב ילדים בני שמונה עד שתים-עשרה מפותחים פחות מאשר אצל ילדים בני ארבע-עשרה ומעלה", מדגישה ד"ר ג'וי בנטוב, "וכאשר הם כועסים, תגובותיהם עוצמתיות מאוד. מכיוון שגם עכבות תרבותיות וערכים מפותחים אצלם פחות, הרי שהדבר מוביל לפגיעה קשה יותר. ילדים מעל גיל ארבע-עשרה מצליחים להתמודד טוב יותר עם אלימות ברשת, מכיוון שהחשיבה שלהם אגוצנטרית פחות, והם מצליחים לחשוב גם על הצד השני.

תפקידם של ההורים

להורים יש תפקיד חשוב ביותר בכל הקשור למעורבותם בחיי הילד, למודעותם לתופעה ולהתמודדות עמה. "הורים מתעניינים האם הילדים הכינו את שיעורי הבית, אבל מתעניינים פחות בהתנהלות הילדים ברשתות החברתיות", מציינת ד"ר ג'וי בנטוב. "התחום החדש לא מוכר לחלקם, ועליהם ללמוד אותו ולהפנים, שהזירה הווירטואלית מסוכנת לא פחות, ולעתים אף יותר, מהעולם הפיזי, וכי היא מהווה עולם ממשי ומוחשי ביותר עבור ילדיהם. גם האינטנסיביות של הפעילות ברשתות החברתיות מקשה על ההורים, שכן הם לא תמיד יודעים כיצד להשתלט על כמויות המידע ועל הפעילות ברשת, וכיצד לפקח. ילד בן שלוש-עשרה שולח, בממוצע, כארבע-מאות ושלושים הודעות ווטס-אפ ביום".

להביע התעניינות

כאשר שואלים ילדים, באופן כללי, האם הם נפגעו ברשת, לרוב תשובתם שלילית. "יש לשאול אותם שאלות ספציפיות", מחדדת ד"ר בנטוב, "למשל, האם קיללו אותך? האם השפילו אותך? מחקרים מוכיחים, ששאלות ספציפיות מובילות את הילדים לשתף ולהיפתח. ההתעניינות של ההורים באופן קבוע מסמנת לילדים, שהנושא חשוב. פתיחת ערוץ שיחה שוטף עם הילדים בנושאים אלו, לפני שקרה דבר מה, היא פעולה קלאסית של מניעה". לפי ד"ר ג'וי בנטוב, אם הילד מספר על אלימות ברשת, שהופנתה כלפי ילד אחר, זו הזדמנות מצוינת עבור ההורים לדבר על התופעה, ולפתח בקרב הילד כלים מעשיים וחינוכיים. כיום, המחקר מתייחס גם לאוכלוסייה, שעומדת מהצד, אינה מגיבה או אינה מונעת פעולות אלימות, המתרחשות לנגד עיניה או בידיעתה. אוכלוסייה זו שותפה לפעולה האלימה, גם אם לא נקטה אלימות באופן ממשי. "זו הזדמנות ללמד את הילדים, שכך אסור

חרמות, נידוי ובריונות באמצעי התקשורת החדשים הם פשוטים יותר, קלים יותר ומהירים יותר. הריחוק הווירטואלי מקל על הפוגע, והפגיעה המתמשכת מעצימה את כאבו של הנפגע

להתנהג ושלא נכון להתבונן מהצד, ולא לנסות למנוע את הפעולה האלימה", מדגישה ד"ר בנטוב, ומוסיפה, שבשיחות עם הילדים אפשר לבקש מהם להציע דרכים לסייע לילד שנפגע. "מובן, שפעילות חברתית בכיתות, בשיתוף המורים והצוות החינוכי, חשובה במיוחד. אם יודעים על חרם כלפי חבר, חשוב לדווח על כך לצוות החינוכי. המחנכים והיועצים מכירים את התלמידים, ובידיהם כלים להתמודד עם הבעיה. הילדים ממעטים לשתף את הוריהם, כאשר הם נפגעים ברשת, כי הם חשים בושה והשפלה, ומרגישים, שאשמת הפגיעה היא בהם. הם גם חוששים, שההורים יענישו אותם וייקחו מהם את הטלפון הנייד. על ההורים לדעת,

מספרים עולים ברשת

- כ- 94% מהילדים בני 13-18 בישראל הם בעלי חשבון פייסבוק.
- הם מבלים 3 שעות ו-48 דקות ביום בגלישה ברשת (ערך גבוה מאוד יחסית לעולם).
- ל- 4 מתוך 5 ילדים בישראל יש טלפון נייד חכם.
- כ- 65% מהילדים דיווחו, שנפגעו ברשת לפחות פעם אחת בחייהם.
- ילדים, שהיו קורבן לאלימות ברשת, הם בעלי סיכון גבוה כמעט פי שניים לביצוע ניסיונות אובדניים.
- ילדים בני 13 שולחים, בממוצע, כ- 430 הודעות ווטס-אפ ביום.

שהתופעה שכיחה, ואם הילד נפל קורבן לאלימות ברשת, לא צריך להעניש אותו פעמיים, ולקחת ממנו את המכשיר. מכיוון שהחיים החברתיים של הילדים הם חלק אינטגראלי מהעולם הווירטואלי, לא מומלץ להחרים להם את הטלפון או את המחשב. זו לא הדרך וזה לא הפתרון".

להוריד פרופיל ולהיעלם

לפי ד"ר ג'וי בנטוב, בני-הנוער מדברים על העובדה, שכמעט כל אחד חווה מידה של אלימות או תוקפנות ברשת. הבעיה חמורה במיוחד בקרב ילדים, שפוגעים בהם שוב ושוב. "ילדים, שהצליחו לצאת ממעגל האלימות, מספרים, כי הורידו פרופיל ו'נעלמו' מהרשת לתקופה", היא אומרת. "הילדים מתארים, כי תגובה עוצמתית לפגיעה רק מעצימה את תהליך הפגיעה והאלימות. דווקא התרחקות והימנעות מתגובה מסייעות, לעתים, להשכיח את הבריונות. ואולם, חשוב להדגיש, כי אם התופעה לא שוכחת,

האינטנסיביות המאפיינת את החיים הווירטואליים מעצימה את השבר, ולא מאפשרת לו לגווע. החרם ממשיך להתקיים גם בעולם הפיזי, והוא עוטף את המוחרם במשך כל היממה

יש לערב גורמים מוסמכים. חשוב שהילדים יבטאו את המצוקה שלהם גם בפני חבריהם הקרובים, אבל בה במידה עליהם להביא בחשבון, שלעתים, דווקא הקבוצה הקרובה, שבה הם היו חברים, כבר לא בטוחה, ורצוי להתרחק קמעה".

מניעה כדרך חיים

במשרד לביטחון הפנים ובגופי המניעה - אגף מצילה, עיר ללא אלימות והרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול, רואים חשיבות רבה בחיזוק תחום המניעה באינטרנט וברשתות החברתיות. לאור התפיסה, כי המניעה היא דרך חיים, מיושמות באגף מצילה תורות וגישות מניעתיות, שמסייעות לצמצום היפגעותם של גולשים, הן בחשיפתם לאיומים הקיימים ולדרכי ההתמודדות עם פשיעה ברשת, והן בהקניית אמצעים לגלישה בטוחה ולהתנהלות נכונה ברשת.

גלישה בטוחה

אגף מצילה וצוות האינטרנט במשרד לביטחון הפנים, בשיתוף המינהל למדע וטכנולוגיה במשרד החינוך, הפיצו אמנה לגלישה בטוחה ברשת (המתפרסמת גם בעמוד הפייסבוק של המשרד).
האמנה קוראת להורים ולילדים לאמץ את כללי ההתנהגות של גלישה בטוחה, ולחתום עליה יחדיו. "המסר העיקרי שהאמנה מעבירה הוא שותפותו של ההורה ואחריותו של הילד", אומר **יעקב גואז (גז)**, ראש אגף מצילה. "חשיבותה של האמנה היא בחתימה עליה, הן של ההורה והן של הילד, מתוך התחייבות, שיש לשתף פעולה בתחום זה. אם ההורה והילד יקחו יחדיו, ומתוך מודעות, אחריות לגלישה בטוחה, ניתן יהיה להביא לשינוי הדרוש. באתר מצילה ובעמוד הפייסבוק של המשרד לביטחון הפנים מתפרסמים באופן שוטף כתבות ופוסטים, העוסקים במניעת אלימות ברשת, וכוללים עצות, טיפים ומידע רחב יותר בתחום. באתר יו-טיוב של המשרד מתפרסמים גם סרטי הסברה, שהפיק אגף מצילה בתחום מניעת אלימות ברשת".

חיזור אלים

ניצב-משנה (בדימוס) ד"ר סוזי בן ברוך
האוניברסיטה העברית, מכללת בית ברל

ענת אלימלך הכירה את דוד אפוטה בתחרות יופי מקומית בירושלים, ומאז נרקם ביניהם הקשר. היא הייתה אז בת שש-עשרה, ועשתה את צעדיה הראשונים בעולם הדוגמנות והמשחק. הוא, ספר מצליח, היה מבוגר ממנה בארבע-עשרה שנים. ב-2 בדצמבר 1997 הגיע סיפור האהבה לסופו הטרגי, כשגופותיהם נמצאו בדירתם המשותפת, זו לצד זו.

מחקירת המשטרה עלה, כי ענת נכנסה לדירתו של חברה לשעבר, דוד אפוטה, בשכונת בית הכרם בירושלים. אפוטה ירה בה כדור אחד והרג אותה, ואחר-כך התאבד בירייה. הסיבה לרצח ולהתאבדות הייתה החלטתה של ענת להיפרד מדוד אפוטה.

מכתב התביעה האזרחי, שהוגש על-ידי משפחתה של ענת כנגד אחיו של דוד אפוטה וכנגד משטרת-ישראל, ניתן לראות, כי כבר מתחילתה של מערכת היחסים בין השניים ולאורכה, נדלקו נורות אדומות רבות, שהתריעו על קיומה של מערכת יחסים אלימה ומסוכנת. מראיונות, שנערכו עם בני-משפחתו של דוד אפוטה, התברר, כי הקשר הרומנטי ביניהם החל כשהייתה צעירה מאוד, והוא פרש את חסותו עליה. אך ככל שענת הלכה והתפרסמה יותר ויותר, דוד קינא לה, והצלחתה המטאורית גרמה לו להרגיש, שהיא חומקת מבין זרועותיו. בעקבות זאת ניסה לעצור אותה בכל דרך אפשרית, הגביל את צעדיה, קינא לה בצורה חולנית ואובסיבית, לא הסכים שתתראה עם עמיתים לעבודה, ואף חשד בה שהיא בוגדת בו.

יוצאים באופן קבוע

חיזור אלים הוא תופעה הכרוכה באיום למעשה או במעשה, אשר פוגעים מבחינה פיזית או מילולית באדם אחר. משמעותו המדויקת ביותר של המונח היא אלימות פיזית, אלימות מינית או אלימות פסיכולוגית בין בני-זוג מתבגרים, היוצאים ביחד באופן קבוע לפני הנישואין. האלימות הפיזית, המופנית כלפי אחד מבני-הזוג, באה לידי ביטוי בהכאה, בדחיפה, בבעיטה או בסטירה. האלימות המינית מתבטאת בכפיית התנהגות מינית כלפי מי מבני-הזוג. האלימות הפסיכולוגית כוללת איומים, ניסיון לשליטה בהתנהגות בן- הזוג, העלבתו והפעלת מניפולציה רגשית כלפיו.

בניגוד לתופעת אלימות במשפחה, אשר נחקרה רבות במשך ארבעת העשורים הקודמים, תופעת חיזור אלים בקרב מתבגרים החלה להיחקר רק בשנות ה-90' המאוחרות. מחקרים, שנערכו בארצות-הברית בקרב תלמידי תיכון מצאו, שבין 10% ל-25% מהם עשו שימוש באלימות פיזית ובאלימות מינית בכלל, וכ-40% עשו שימוש באלימות כנגד נשים צעירות.

ממחקרים, שנערכו בארה"ב בקרב תלמידי תיכון עולה, שכ-40% מהם עשו שימוש באלימות פיזית או מינית כנגד חברותיהם הצעירות ❮ גבר, הקנאי לבת-זוגו, מפגין כלפיה התנהגות שתלטנית ורכושנית ❮ היא, מצדה, נכנעת לרוב רצונותיו ומפחדת מתגובותיו ❮ על תופעת האלימות בין בני-זוג מתבגרים שאינם נשואים

אילוסטרציה

נורות אזהרה

גבר, הקנאי לבת-זוגו, מפגין כלפיה התנהגות שתלטנית מאוד ורכושנית. הוא מפרש את הבילויים שלה עם משפחתה ועם חבריה כחוסר נאמנות. בנוסף, הוא מעתיר עליה שפע כלכלי, על מנת לבודד אותה מהעולם החיצון, לקשור אותה אליו, וליצור סוג כלשהו של תלות כלפיו.

זאת ועוד - הוא מפגין כלפיה חוסר הערכה, מעליב אותה ומשפיל אותה, לועג לה ומביע זלזול בה ובמעשיה בנוכחות אנשים אחרים.

מפחדת מתגובותיו

אישה, החיה תחת טירור נפשי מצד בן-זוגה, נכנעת לרוב רצונותיו, ונמנעת מלעשות דברים מתוך חשש, שתכעיס אותו או תפגע בו.

היא מפחדת מתגובותיו על מעשיה או על דבריה, ומאשימה את עצמה שהיא לא בסדר מביניהם, מרגיעה אותו, מבטיחה שזה לא יקרה שוב, עושה הכול כדי לרצות אותו, ומתרצת את המצב בתירוצים כדוגמת "הוא שומר עלי, הוא היחיד שאוהב אותי, הוא צודק כשהוא אומר, שהם לא אוהבים אותי".

מקרה קלאסי

האובסיביות של דוד אפוטה כלפי ענת אלימלך גברה, כאשר היא התחילה להצליח. כאשר ענת החליטה להיפרד מדוד, הוא לא היה מוכן לקבל את הפרידה, איים עליה שיהרוג אותה ואף יתאבד. ניכר, שבמקרה זה, במידה שהיה מופעל הכלי להערכת מסוכנות, אותו כלי הקיים כיום, ומשמש כתומך החלטה במשטרה ובקרב גורמי הרווחה, אזי ניתן היה להגיע למסקנה, שענת אלימלך נמצאה במצב של סכנת חיים, והייתה מאוימת על-ידי בן-זוגה. יותר ממחציתן של נורות האזהרה היו מצביעות על היותו של קשר זה מקרה קלאסי של חיזור אלים. ❯

הערה - רשימת המקורות, שעליהן מתבססת כתבה זו, מצויה במערכת

להגיד "לא"!

אורית שמיר-שמואל
דוברות המשרד לביטחון הפנים

רות (שם בדוי), בת חמש-עשרה, גדלה בבית חרדי, והתחנכה על ברכי תורה ויראת שמים. בשל המצוקה הכלכלית של משפחתה, ורצונה להרוויח דמי כיס, הציעה לסייע בגיהוץ בגדי השכנים. פעמיים בשבוע, עם סיום הלימודים בבית-הספר, היא הגיעה לביתם, וגיהצה את ערימות הכביסה, שהושארו לטיפולה. בהזדמנויות אחדות נשארה לבדה עם השכן, שהיה גרוש באותה העת. בתחילה דיברו על הא על דא, אך מהר מאוד הוא החל לשאול אותה שאלות אינטימיות ביותר, שגרמו לה למבוכה ולתחושת מחנק. אחר-כך הוא שאל אם יוכל לנשקה על מצחה. ההמשך לא איחר לבוא.

*

במבט ראשון נראות הבנות הצעירות, אשר יושבות במעגל בהנחיית מאמנת אישית, כמי שמשתתפות בחוג ללימוד הגנה עצמית באחד המתנ"סים ברחבי הארץ. אולם, נערה אחת, היושבת מחוץ למעגל מכונסת בעצמה, מסגירה את סיפורה - את סיפורן. "לו הייתי יודעת אז את כל מה שאנחנו לומדות עכשיו, אולי הוא לא היה

הן היו נערות צעירות, שלא הבינו את המצב שאליו נקלעו ❮ מעולם לא שמעו בסביבתן הקרובה מילה בנושא הדרכה מינית ❮ הן הבינו, שקרה להן דבר רע, אך שמרו על שתיקה ❮ היום, הן לא תיתנה לגבר זר לחלל את כבודן ❮ על סדנה להגנה עצמית לצעירות חרדיות

פוגע בי", היא אומרת למאמנת במבט כבוי. נערה זו וחברותיה למעגל - חרדיות כולן, בנות ארבע-עשרה עד שמונה-עשרה, עברו התעללות מינית, ומוגדרות "נערות בסיכון". הפרויקט הייחודי שבו הן משתתפות, משפר את ביטחונן העצמי ואת מעמדן בעיני עצמן ובעיני החברה, ומקנה להן כלים להטמיע בקרבן את זכותן לשלמות הגוף והנפש, ולהתמודדותן עם חיזור אלים ובלתי רצוי. הטראומה הקשה שחוו, ונשירתן מהמסגרות החינוכיות שלמדו בהן, הובילו אותן למסגרת המיוחדת באחת המכללות בארץ, שם הן מקבלות בית חם, שבו הן יכולות להיפגש, לאכול, לדבר, ולקבל את כל תשומת הלב, שלה הן צמאות. המטפלות, נשות מקצוע בתחום השיקום, מעניקות להן ייעוץ וטיפול פסיכולוגי, ומסייעות להן בהגשת תלונה במשטרה. כאשר הן מתאקלמות, הן מתחילות במסע שיקום, אשר מאפשר להן לסיים את לימודיהן, ולמצוא

הזכות לשלמות הגוף והנפש. סדנה להגנה עצמית

מקור תעסוקה, במקומות שבהם ניתנים לנערות הגנה ופיקוח. הטיפול בנערות, שמקדם אגף מצילה במשרד לביטחון הפנים, משולב במניעה, והוא מתואם עם רבנים בכירים ועם מורים, המבינים את צרכיה של החברה החרדית ואת קשייה להתמודד עם מצבים מסוג זה. הנערות לומדות לנתח מראש מצבי סיכון ולהימנע מהם בעתיד, ולהבחין בין מצב טבעי ונורמטיבי לבין נסיבות, שעלולות להתדרדר לכיוון שלילי. באמצעות שלושה שטיחים בצבעים אדום, צהוב וירוק, הפרוסים על הרצפה, הצוות מנסה להמחיש להן בבירור את המצבים, שבהם הן רשאיות להרגיש לא בנוח, לחשוב ולהחליט כיצד לפעול.

הן אינן לבדן

"החל מהמפגש הראשון הן חושפות את הבעיות, שהן נאלצו להתמודד עמן", אומרת מנהלת המכללה. "כאן הן מרגישות בטוחות למדי, כדי לשתף האחת את השנייה בסיפוריהן האישיים, והן חשות, שהן אינן עוד לבדן. עם זאת, עד היום קיימת בקרבן אי בהירות לגבי מושגים חשובים. המטפלות מנסות להעביר להן מסרים חד-משמעיים, שמהם מובן, שמי שנוגע בהן בניגוד לרצונן - מתנהג באופן שאינו נורמטיבי. החברה החרדית, שממנה מגיעות נערות אלה, מנסה לפתור את הבעיות בדרכים המיוחדות לה, ביניהן הסתרת אירועים שכאלה ומניעת פרסומם ברבים. המכללה משתפת את הורי הנערות במקרים, שבהם יש נכונות מצדם לדבר על הנושא, תוך התחשבות ברגשותיהם ובקודים המקובלים בחברה החרדית. אולם, גם כיום נמצאות כאן נערות, שעברו התעללות מינית קשה מאוד, והוריהן אינם מודעים לכך, ואינם בשלים להתמודד עם הנושא. כאשר ההורים שולחים לכאן את ילדיהם, לאחר ניסיונות כושלים רבים במוסדות אחרים, הם מקווים, שהמכללה תביא את הישועה".

היום, רות מספרת על החוויה שעברה בנימה של התפכחות. באותה עת היא הייתה ילדה צעירה, שלא הבינה את המצב שבו הייתה מצויה. מעולם לא שמעה בסביבתה הקרובה מילה בנושא הדרכה מינית. תחושותיה לגבי האינטימיות שחוותה עם הגבר הגרוש היו קשות ביותר. היא הבינה, שקרה לה דבר רע. עם זאת, היא לא היתה יכולה להגדיר מה בדיוק לא בסדר, ובוודאי לא לדבר על כך עם בני-משפחתה. היא שמרה על שתיקה, מכיוון שהיה לה חשוב להמשיך ולהרוויח מעט כסף לעצמה. בושה עמוקה מנעה ממנה לחלוק את האירועים הקשים גם עם אחיותיה הבוגרות. עם הזמן, מצאה חברה, שהייתה לה אוזן קשבת. רק אז יכולה הייתה לדבר על האירועים הקשים. היום, היא לא תיתן לגבר זר לגעת בה, ולחלל את כבודה. ❮

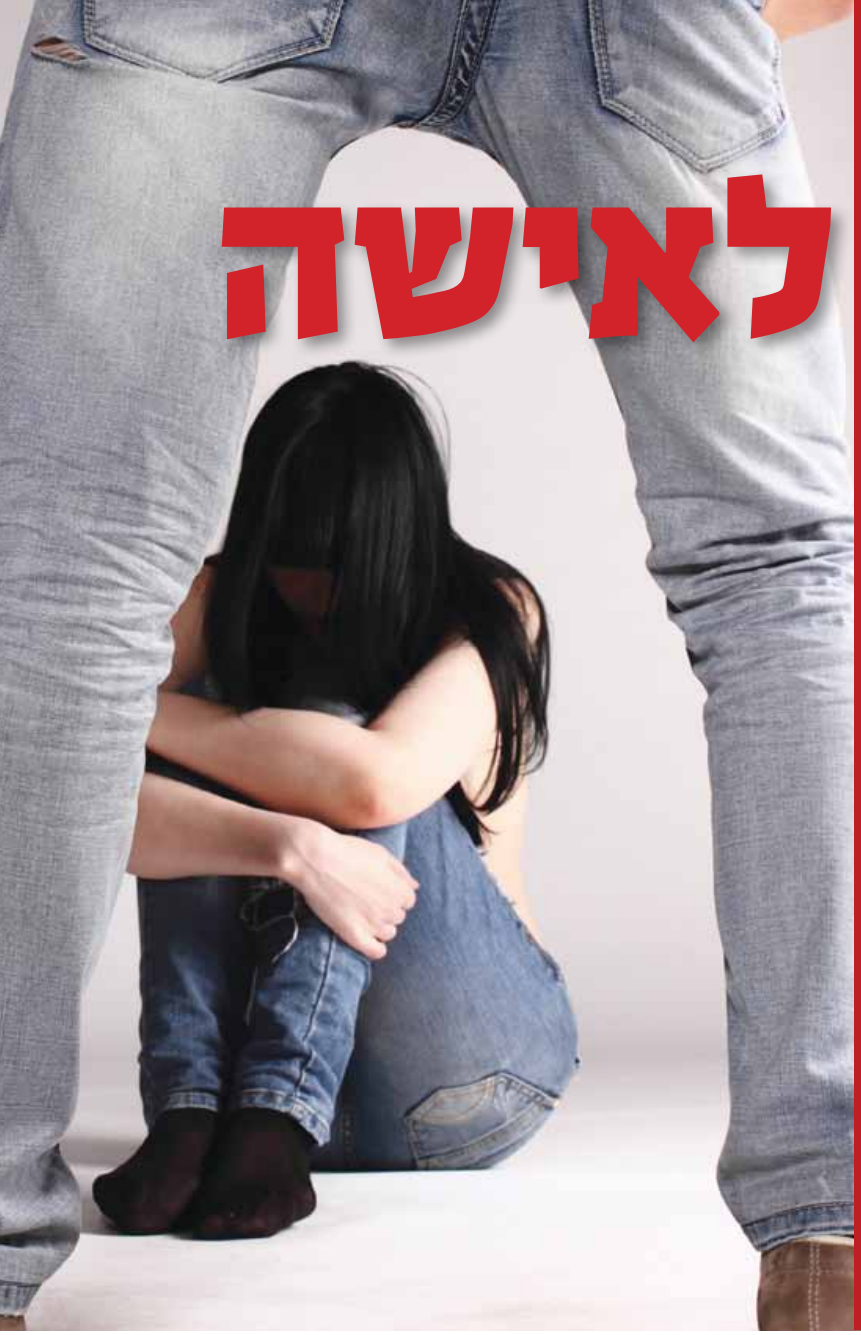

מכורים לאישה

בשנת 2013 נרצחו בישראל 15 נשים בידי בני-זוגן ◄ בעשור האחרון נרצחו 186 נשים ◄ רצח כזה הוא סופה של היסטוריה של אלימות ◄ גם במצבים, שבהם האישה מציעה לבן-זוגה להיפרד, יש שהוא עלול לפגוע בה, כי לתפיסתו, אם היא לא תהיה שלו - היא לא תהיה של אף אחד אחר ◄ זו אינה גזירה משמיים וניתן, לעתים, למנוע אותה

רונית לב-ארי

קרימינולוגית וויקטימולוגית, מומחית למניעת אלימות ולקידום נשים ונערות

בשנת 2013 חיו בישראל מאתים אלף נשים מוכות. חמש-עשרה נשים נרצחו במהלכה של שנה זו על-ידי בני-זוגן. כשש-מאות אלף ילדים היו עדים למעשי אלימות. רצח נשים הוא סופה של היסטוריה של אלימות. כל אישה, החיה בצל אלימות, ולא בהכרח אלימות פיזית, חיה תחת סוג של טירור ושל דיכוי.

כשאישה רוצה לצאת ממעגל שכזה, עליה לקבל הנחיה ברורה מאיש מקצוע.

הערכת המסוכנות, הנערכת לכל אחת ואחת מהנשים, המגיעות לשמונים ושמונה המרכזים לטיפול ולמניעת אלימות במשפחה ולארבעה-עשר המקלטים לנשים מוכות ולילדיהן, הנמצאים ברחבי הארץ, מתבצעת מנקודת מבטן. זאת, משום שלא ניתן לקבל את

המידע המתאים בשיחה עם התוקף, עם הרוצח הפוטנציאלי, כי קיימת בקרבו הכחשה עמוקה. דרך עיני הקורבן ניתן לבדוק את רמת השליטה של הגבר באישה - עד כמה הוא תופס אותה כחלק מעצמו, ועד כמה הוא אינו תופס אותה כיישות עצמאית.

הגבר האלים הוא אדם סגור ומכונס בעצמו. העולם נראה בעיניו בצבעי שחור-לבן בלבד. הוא אינו לוקח אחריות על כשלונותיו, ובדרך-כלל מטיל על בת-זוגו את האשמה בהם. במצב זה נכנסת האישה למעגל קורבנות של רגשי אשמה, בניסיון לעזור לבן-זוגה, להצדיק אותו וללכת לקראתו.

לרוב, רצח נשים על-ידי בני-זוגן מתרחש בשל רצונן להיפרד מהם, אך ידועים גם מקרים, שנשים גרושות נרצחו על-ידי בעליהן לשעבר. אמנם, מבחינה רשמית, הבעל נתן לאישה את הגט, אך מבחינה רגשית הוא לא נפרד ממנה, והמשיך לראות בה חלק מעצמו. גם במקרי רצח של ילדים על-ידי אבותיהם יש סוג של "הרחבה של האישה". בתקיפת הילדים מתוך תפיסה, שהם חלק מהאישה, יש סוג של נקם. ברגע שהאישה רוצה להיפרד, הגבר מתנקם בה בצורה הקיצונית ביותר (כדוגמת מקרי הרצח של הודיה קדם ז"ל, של לילך שם טוב ז"ל ושל נועה גולדרייך ז"ל). יש שהגבר עלול לפגוע באישה, כי לתפיסתו, אם היא לא תהיה שלו, היא לא תהיה של אף אחד אחר.

יש נשים, הנמצאות בסיכון גבוה מאוד, העלול לעלות להן בחייהן, אם תאמרנה לבני-זוגן, שהן מעוניינות להיפרד ממנו. עבורן, ביצוע הערכת מסוכנות הוא חשוב ביותר. השאלות הנשאלות במהלכה הן, בין היתר, האם האישה יכולה להישאר בביתה, בשעה שהיא מתחילה את הליכי הגירושין, ומה יקרה, כאשר הבעל יקבל את ההודעה מבית-המשפט, ועליו יהיה להגיש כתב הגנה תוך ארבעה-עשר ימים (שהרי בשבילו, צעד זה הוא סוג של קריאת מלחמה).

לא צודק אך חכם

החוק למניעת אלימות במשפחה חוקק ביוני 1991, ועל-פיו, למשטרה זכות להוציא גבר מהבית. הליך זה, במקרים רבים, מועיל ומרגיע, אך יש לזכור, שהתערבות המשטרה היא אקוטית לאותו רגע. לעתים יש לבדוק, האם אותו אדם יכול להסתובב חופשי. ידועים מקרים, שבהם נרצחו נשים על-ידי בני-זוגן למרות צו ההגנה, שהוצא על-ידי בית- המשפט או בזמן צו המניעה.

לרוב, הערכת המסוכנות איננה מבוצעת ברגעים הקיצוניים, אלא במצב מתמשך של טירור, של קנאה, של חשדנות ושל התעמרות והטלת מגבלות למיניהן, שבהן האישה לא עומדת יותר, אולם על-פיהן, אין סיבה משפטית להרחיק את הגבר מהבית.

עד כמה שהדבר אינו נוח, לעתים על האישה לעזוב את הבית לטובתה ולטובת ילדיה. הדבר אינו צודק אך חכם. הגבר האלים הוא החלש וחסר האונים, ולכן, על האישה לצאת מהבית, וממקומה האחר, המוגן, להגיש תלונה במשטרה על אלימות כלפיה. במצבים שאינם בסיכון גבוה, רצוי שהאישה תעזוב את ביתה, תשכור דירה, ותוציא צו מבית-המשפט, שלא יאפשר לבן-זוגה להתקרב לדירתה. במצב קשה יותר, מומלץ לאישה להתגורר עם משפחתה המורחבת, ולהוציא מבית-המשפט צו שכזה. במצב קיצוני ביותר, יהיה עליה לעבור למקלט לנשים מוכות.

גברים אלימים מכורים לאישה ולא לאלימות. על כן, ניתן להשוות את התנהגותם בעת קבלתם את כתב התביעה לגירושין למצב של נרקומן הנכנס ל"קריז". גברים אלימים, בדרך-כלל, הם בעלי רקע משפחתי בעייתי, ועבורם, גם תשומת לב שלילית היא תשומת לב. על כן, על האישה להעביר לו מסר ברור לעזיבתה.

אין לו מה להפסיד

אין דבר מסוכן יותר מאדם, המרגיש שאין לו מה להפסיד. גברים, הנוהגים באלימות כלפי בנות-זוגם, מבטאים סוג של חרדת נטישה. ברגע, שהם מקבלים לידיהם את תביעת הגירושין, הם יודעים, שהם יכולים רק להפסיד, אם המצב הקיים יימשך, ומוכנים לשתף פעולה.

אלפי גברים נמצאים היום במסגרות טיפוליות במרכזים למניעת אלימות, במסגרת שירות המבחן למבוגרים וגם בין כותלי בתי-הסוהר. חלקם הקטן, יחסית, של הגברים האלימים, סובלים מהפרעת אישיות, ולכן טיפול שכזה לא יעזור להם. אולם רובם יכולים לעבור את תהליך הטיפול.

לעתים, לאחר צעד משפטי זה, מומלץ לבני-הזוג לערוך הסכם "שלום בית", במידה שהאישה מוכנה לתת לבן-זוגה הזדמנות נוספת. אולם, על הסכם שכזה להיות מעוגן בבית-משפט, וחייב להיכלל בו סעיף התחייבות של בני-הזוג עצמם לקבל טיפול, כל אחד בנפרד, על מנת שיוכלו לקבל כלים חדשים להתמודדות. לאחר שלב ראשון זה, שבו מטילים סנקציה על התוקף, ונותנים תמיכה לקורבן, השלב השני הוא לקיחת אחריות מצד שני הצדדים, ולמידת שפה חדשה של תקשורת, אך לא לפני נטרול האלימות, ויצירת סוג של שוויון בין הגבר לאישה. לאחר שלב זה, יש שבני-הזוג מחליטים, שהם אינם מתאימים, ועליהם להיפרד. אם בני-הזוג מגיעים לשלב הסכם גירושין, רצוי להפריד ביניהם הפרדה מוחלטת , למרות כל קשייו של הגבר לעמוד בכך רגשית. יש להבין גם את הפסיכולוגיה של הגבר, ולעזור לו להיגמל מהאישה שהייתה עמו.

הערה - הנתונים המספריים פורסמו במדד האלימות של ויצ"ו לשנת 2013

מבחן כפול

היא עומדת במבחן כפול - מבחן חשיפת היקף תופעת רצח נשים ע"י בני-זוגן ומניעתה ומבחן הטיפול והאכיפה ❮ החקירה מורכבת ורגישה, וניתנת הדעת גם לנגישות לכלי-נשק ולהפרת צווי בית-משפט ❮ הקורבנות עצמן מעודכנות בשלבים השונים של הליך החקירה ושל ההליך המשפטי ❮ על טיפול המשטרה באלימות נגד נשים

סגן-ניצב עו"ד מאיר-דב ברקוביץ' (ברקו)
ר' מדור נפגעי עבירה, אגף חקירות ומודיעין, משטרת-ישראל

ארבע-עשרה נשים נבחרו להדליק השנה את המשואות בטקס הממלכתי ביום העצמאות, שנושאו העיקרי היה "זמן נשים - הישגים ואתגרים". האישה הנוספת, החמש-עשרה במספר, שלא הייתה ביניהן, ייצגה, אולי בהיעדרה, את חמש-עשרה הנשים, שנרצחו בשנה החולפת על-ידי בני-זוגן, בלי שזכו להמשיך ולתרום את תרומתן לחברה ולמדינה.

מבחנה של משטרת-ישראל הוא מבחן כפול - מבחן החשיפה של היקף התופעה ומניעתה ומבחן הטיפול והאכיפה במה שכבר נגלה. כיום, אין עוד ספק, שעל מנת לעמוד במבחן כפול זה, נדרש שילוב זרועות כלל מערכתי, בין גורמי הטיפול והאכיפה הממשלתיים וביניהם לבין ארגונים וגורמים שונים בקהילה. כפועל יוצא מיישום החוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991, הוקם בשנת 1996, במטה הארצי באגף החקירות דאז, וכיום - חטיבת החקירות באגף החקירות והמודיעין, מדור ייעודי, שנדרש לגבש נהלים מתאימים, ולקדם את מקצועיות הטיפול בתחום זה. בהמשך, בשנת 1999, החל לפעול במשטרת-ישראל מערך ייחודי של חוקרים, אשר הוכשרו לטיפול בעבירות אלימות במשפחה (אלמ"ב) בכל תחנות המשטרה. חוקרים אלה נדרשו, ונדרשים גם כיום, לעמוד בדרישות סף אישיות גבוהות מן הרגיל, ולעבור הסמכה מיוחדת, שבמסגרתה נרכשים כלים מקצועיים לחקירת עבירות אלה, ונלמדים ההיבטים המשפטיים והרגשיים המיוחדים. מערך זה כולל כיום גם דוברי שפות שונות, ביניהן ערבית, רוסית ואמהרית, על מנת להיות נגישים גם למי שהעברית איננה שגורה בפיו. מדור זה, שנקרא כיום מדור נפגעי עבירה, וכך גם מערך חוקרי האלמ"ב בתחנות המשטרה, הופקדו בהמשך גם על תחום עבירות המין, על תחום חקירת בעלי מוגבלויות ועל תחום חסרי הישע הבגירים. בהמשך, כחלק מיישום חוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001, הופקדו המדור וחוקרי האלמ"ב גם על כלל ההיבטים הקשורים בזכויות נפגעי עבירה.

מערכת מנ"ע

בשנת 2002 מונו קציני נפגעי עבירות מחוזיים, ובשנת 2009 תוקנו ע"י השר לביטחון הפנים, באישור ועדת חוקה חוק ומשפט של הכנסת, מכוח חוק זכויות נפגעי עבירה (אחראים במשטרת-ישראל), התשס"ט, תקנות זכויות נפגעי עבירה, אשר הסדירו את מינוי ר' מדור נפגעי עבירה וכן את מינוי קציני נפגעי העבירה המחוזיים, את הכשרתם, את תפקידם ואת אופן פעולתם. במסגרת יישום חוק זכויות נפגעי עבירה, פותחה במשטרת-ישראל מערכת נפגעי עבירה (מנ"ע), המאפשרת לנפגעי עבירה להתעדכן בשלבים השונים של ההליך החקירתי והמשפטי, אשר מתקיים בעקבות

לכל מספר יש שם

רצח - בשנת 2009 נרצחו בישראל שמונה נשים על-ידי בני-זוגן. בשנת 2010, נרצחו שמונה-עשרה נשים. בשנת 2011 נרצחו גם כן שמונה-עשרה נשים, אך בשנת 2012 עלה מספרן לשלוש-עשרה. בשנת 2013 נרצחו חמש-עשרה נשים על-ידי בני-זוגן.

כתבי אישום - בשנת 2009 הוגשו 6,017 כתבי אישום בגין אלימות נגד נשים. בשנת 2010 הוגשו 5,859 כתבי אישום בגין עבירה זו, בשנת 2011 - 5,600 כתבי אישום, בשנת 2012 - 5,368 ובשנת 2013 - הוגשו 4,522 כתבי אישום.

ויקיפדיה

תלונתם, בהתאם לזכותם למידע עפ"י חוק זכויות נפגעי עבירה. מערכת זו מתעדכנת במידע ממערכות המשטרה, הפרקליטות ושירות בתי-הסוהר, והמענה ניתן בה באמצעות קוד וסיסמה אישיים הניתנים לנפגעים, ובמקרים מסוימים - גם ע"י מוקד אנושי, הפועל במדור נפגעי עבירה.

חקירה רגישה

חקירת אירוע אלימות בין בני-זוג היא חקירה מורכבת ורגישה, המטילה אחריות רבה על כתפי החוקר וקצין החקירות. הם נדרשים, בהתאם לחוק, להפעיל סמכויות אכיפה במידתיות הנדרשת בלבד, כאשר על רצף המציאות, שאותה הם צריכים להעריך, נמצאים, מן הצד האחד, אפשרות לסכסוך חולף, שטיפול מתאים יחזירו למסלול החיים התקין, ומהצד הנגדי - החשש מאירוע, שיסלים עד כדי רצח. כל זאת, כאשר לא ניתן להתעלם גם מתופעות של שימוש בתלונות מסוג זה, ככלי במאבק המתנהל במסגרת סכסוך גירושין. על מנת לסייע לחוקרי אלימות במשפחה, פותח כלי להערכת מסוכנות, כלי תומך החלטה, שיש בו כדי לסייע בקבלת החלטה על שחרור, על מעצר או על שחרור בתנאים. כדי למנוע סכנה מיידית, ניתנת תמיד הדעת גם לנגישות לכלי-נשק ולהפרת צווי הגנה וצווי הטרדה מאיימת, לרצידיביזם ולכל נסיבה מחמירה אחרת, המחייבים טיפול תקיף, מיידי ונחוש. כל זאת, תוך מיצוי הסמכויות המוקנות למשטרה, לרבות איתור החשוד ומעצרו (במקרים שבהם עולה, כי נשקפת ממנו מסוכנות גבוהה), הגשת כתבי אישום לצורך מיצוי הדין, וכן מתן הנחיות מגבילות על סגירת תיקים מסוג זה, ועל הגשת כתבי אישום מהירים לצורך מיצוי הדין. במצבי הסיכון החמורים, בד בבד עם ביצוע כל הפעולות הנדרשות לאיתור החשוד, מוצע למתלוננת להגיע למקלט לנשים מוכות, לשם הגנה מיידית על ביטחונה. הצעה זו אינה משפיעה על המאמצים לאתר את החשוד. בנוסף, מיידעים את המתלוננת על האפשרות העומדת לרשותה, להוציא באמצעות בית-המשפט צו הרחקה לחשוד.

עו"ס משטרה

כחלק מקידום המענה הטיפולי הנדרש, מופעל בשנים האחרונות בשש-עשרה תחנות משטרה, מיזם משותף למשטרה ולמשרד הרווחה - "עו"ס-משטרה", אשר במסגרתו מגיע עובד סוציאלי לתחנת משטרה פעמים אחדות בשבוע, על מנת לאפשר הפניה מידית לגורם טיפולי. לפי דיווח גורמי הרווחה, הביא מיזם זה לגידול משמעותי במספר בני-הזוג, שהגיעו לטיפול המשך במרכזי הטיפול בקהילה. בימים אלה נערכים משרד הרווחה ומשטרת-ישראל יחד עם תכנית "עיר ללא אלימות" במשרד לביטחון הפנים, להרחבה משמעותית של המיזם, במימון תכנית "עיר ללא אלימות" ובליווי מחקרי מתאים.

שיתוף הפעולה, שהתפתח בין המשטרה לרשויות הטיפול ולגורמי הקהילה, מאפשר לתת אמון ברשויות אלה, להפנות אליהן את כל מי שזקוק לכך, ולהביא לידיעתן את כל אותם מקרים, שבדיעבד יאמר עליהם ש"הכתובת הייתה על הקיר".

כמו מפלצת

כלאי דגש טארק, רס"ר ישי לרמן

מחלקת "בית התקווה", כלא חרמון, שירות בתי-הסוהר

"זה כמו מפלצת, שנכנסת ואומרת - תרביץ. חזרתי כועס מהעבודה, הייתי עצבני, רציתי שקט והיא - מתווכחת. אם האוכל לא היה מוצא חן בעיני או שהבגדים לא היו מסודרים - הרבצתי לה. היו עליות וירידות. חודש בסדר, שבועיים לא בסדר. באותו רגע לא חושבים. יש דחף לתת מכה. ואז נותנים את המכה. ידעתי, שאחר-כך יהיה שקט. ובאמת אחר-כך הייתה דממה כזו. וזה חזר על עצמו וחזר. כמעט כל ויכוח נגמר בשבירת חפץ ובהרמת יד או לפחות בצעקות ובקללות, ואחר-כך תמיד צער עמוק וחרטה, שאין לה מילים, ותירוצים בלי סוף. בעזרת הטיפול למדתי לשתף את הוריי ואת חבריי, ולהפסיק להעמיד פנים שהכול בסדר. הוכחתי לעצמי שאני מסוגל לשלוט בכעס שלי, ולעשות מה שנכון לעשות, בלי להתפרץ ולהתמוטט... כל יום המחשבה שלי שטה לעבר העתיד. איך ייראו החיים שלי לאחר שאשתחרר. איך אתמודד עם הזוגיות החדשה שלי. אני יודע, שכאן, במחלקה, למדתי המון על עצמי ועל דרכי ההתמודדות עם הרגשות, אך ברור לי, שיהיו קשיים רבים בדרך. אני מפחד להגיע למצב שאהיה שוב לבד, שאהיה ללא בת-זוג, מצד שני, מפחיד אותי מאוד לחזור לזוגיות, ולנהוג שוב באלימות. נכון, המחיר גבוה מאוד, אך הרווח חשוב יותר". (אסיר מטופל).

לגברים אלימים צורך חזק בשליטה על אחרים. אולם, כאשר צורך זה אינו ממומש, גברים אלה מפתחים תחושת כישלון משולבת

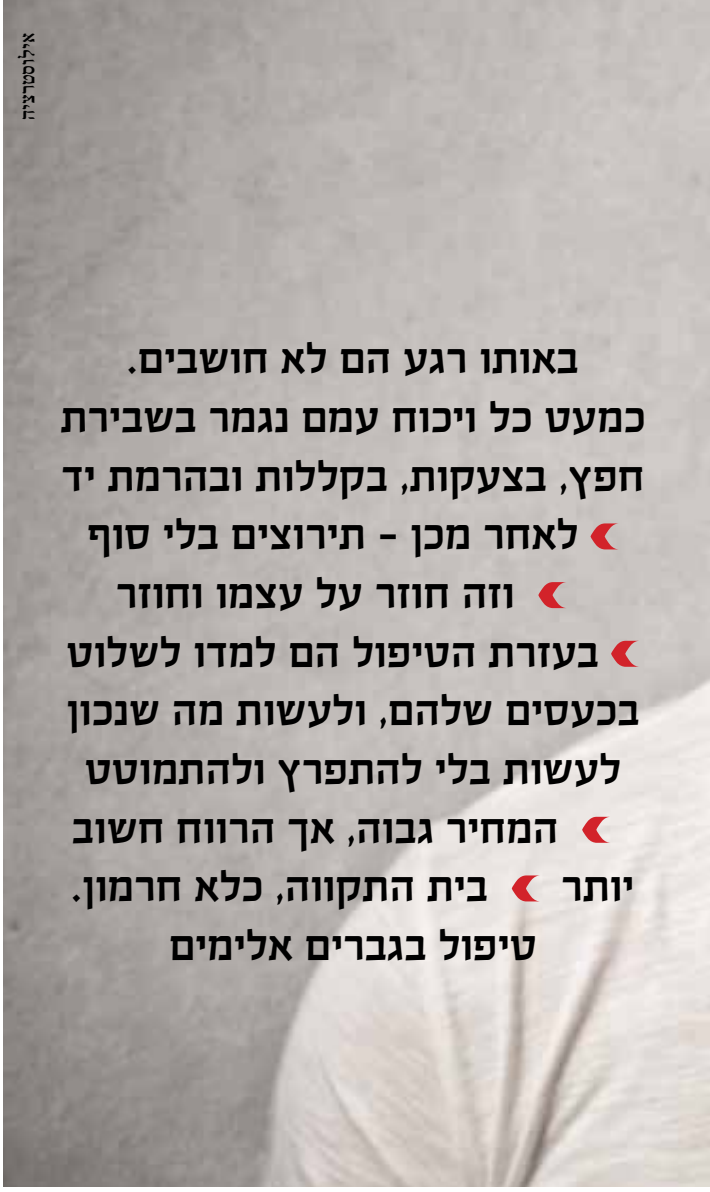

באותו רגע הם לא חושבים. כמעט כל ויכוח עמם נגמר בשבירת חפץ, בצעקות, בקללות ובהרמת יד ❮ לאחר מכן - תירוצים בלי סוף ❮ וזה חוזר על עצמו וחוזר ❮ בעזרת הטיפול הם למדו לשלוט בכעסים שלהם, ולעשות מה שנכון לעשות בלי להתפרץ ולהתמוטט ❮ המחיר גבוה, אך הרווח חשוב יותר ❮ בית התקווה, כלא חרמון. טיפול בגברים אלימים

בייאוש, הערכתם העצמית נפגעת, והתוצאה - אלימות כלפי אנשים הקרובים אליהם.

בעשר השנים האחרונות נרצחו 186 נשים על-ידי בני זוגן, שמעוצמת כעסם הבלתי נשלט, הניפו יד, חפץ חד או נשק חם, והשאירו אחריהם עשרות ילדים יתומים מאמותיהם. פועל יוצא מכך הוא מספרם ההולך וגדל של האסירים, שנשפטו בגין אלימות במשפחה, ומרצים את עונשם מאחורי הסורגים (בשנת 2011 היו ברשות בתי-הסוהר 1,925 אסירים ועצורים בגין אלימות במשפחה והיום - 2,390).

מחלקת "בית התקווה" בבית-סוהר חרמון, כלא בעל אוריינטציה טיפולית, הוקמה לפני כארבע-עשרה שנים, במטרה לנצל את תקופת המאסר לטיפול בגברים אלימים. הניתוק הפיזי מהמשפחה והמגורים המשותפים יוצרים קרקע פורייה להתהוות יחסים בין-אישיים חדשים, שמתוכם עולים תכנים טיפוליים לעבודה בקבוצות. כל המתרחש במחלקה הטיפולית קשור לדפוסי האינטראקציה, שבין המטופלים לבין עצמם וביניהם לבין הסגל. כך, כישורי החיים של כל מטופל ודפוסי התקשורת שלו באים לידי ביטוי בשעה שהוא נדרש להתמודד עימם. באמצעות הטיפול הם עוברים עיבוד מרמה גלויה לסמויה וממודע ללא מודע. הסיטואציות מנותחות וזוכות לעיבוד טיפולי. במחלקה שוהים כיום ארבעים מטופלים. הצוות הטיפולי (הכולל מנהל מחלקה ושני עובדים סוציאליים), עוסק בהנחיית קבוצות ובליווי פרטני של המטופלים. בנוסף, הוא מנהל קשר עם הגורמים המטפלים בקהילה, לשם יצירת רצף טיפולי, לצורך שילובה של המשפחה בטיפול, וכהכנה לשחרור האסיר והמשך הטיפול בו. האסירים במחלקה הם בשנות השלושים והארבעים לחייהם, נשואים וגרושים, יהודים וערבים. מרביתם מרצים מאסר ראשון. משך הטיפול נע בין תשעה חודשים לשנה, ועם סיומו, לרוב, מופנה המטופל להמשך טיפול באזור מגוריו, או במסגרת המשך מטעם הרשות לשיקום האסיר.

טיפול בהתאמה אישית

המודל הטיפולי כולל עבודה על שינוי דפוסי חשיבה, על שינוי רגשי ועל שינוי התנהגותי. מגוון ההתערבויות הטיפוליות מאפשר התאמה אישית של כל מטופל אל החומר הטיפולי. העבודה הטיפולית כוללת זיהוי עיוותים קוגניטיביים ורגשיים, הגמשת עמדות והרחבת הרפרטואר הרגשי, פיתוח מיומנויות שליטה תוך הבנת מעגל האלימות, לקיחת אחריות להתנהגות אלימה, והעלאת המודעות להשלכות ההתנהגות האלימה על יחסי המין. בנוסף, מכוון הטיפול לפיתוח התנהגות אסרטיבית, מיומנויות הוריות וניהול משא ומתן, בהנחה, כי מיומנויות לפתרון בעיות ואסרטיביות הם כלים בסיסיים ליצירת יחסים קרובים ואינטימיים.

סיטואציית המאסר מעודדת את הגבר האלים, שקודם לכן לא נטה לשתף פעולה ביוזמתו עם גורמי הטיפול בקהילה, לשתף פעולה בהתערבות הטיפולית, בשל נגישותו הפיזית לגורמי הטיפול, רצונו לזכות בפריבילגיות שונות בכלא וזמנו הפנוי. זאת ועוד - במהלך המאסר, בני-הזוג נמצאים במרחק זה מזה, מרחק היוצר שקט יחסי במערכת היחסים, ומוריד את פוטנציאל ההתנהגות האלימה באופן משמעותי. בנוסף, המרחק הגיאוגרפי גורם למובחנות בין בני-הזוג, בעוד שבמסגרת החיים המשותפים קיימת פעמים רבות תלות קשה ופתולוגית.

*

ממחקר שנערך בשנת 2011 עולה, כי 12% מהאסירים שהורשעו בגין אלימות במשפחה, וסיימו את תכנית ההתערבות הטיפולית הם רצדיביסטיים (3% מהם חזרו לרצות עונשי מאסר בגין אלימות במשפחה ו-9% נאסרו שוב בגין עבירות אחרות), לעומת 66% רצדיביזם בקרב אסירים, שהורשעו בגין אלימות במשפחה שלא טופלו. ❮

כשבע-מאות תקיפות פיזיות ומעל אלפיים ושבע מאות תקיפות מילוליות אירעו בשנה החולפת בבתי-החולים בארץ על-ידי מטופלים או על-ידי בני-משפחותיהם ❮ מאות תיקים פליליים בגין אלימות נגד סגל רפואי נפתחו במשטרה ❮ עשרים אחוז מהם הבשילו לכדי כתבי אישום ❮ על התופעה החמורה ועל התכנית הלאומית לצמצומה

תרופה למכה

❮ **טל וולבוביץ**, דוברת המשרד לביטחון הפנים ❮
אבישי עובדיה, דוברות המשרד לביטחון הפנים

זה התחיל כמשמרת לילה רגילה, והפך במהרה לחלום בלהות עבור רופאה מתמחה בבית החולים וולפסון בחולון. הרופאה נקראה לתת סיוע לאישה הרה, שלא חשה בטוב, והובהלה לבית-החולים. לפתע, וללא אזהרה מוקדמת, היא החלה לקלל את הרופאה, תלשה את מחט העירוי מידה, ונעצה אותה בחוזקה בידה של הרופאה. מאוחר יותר התברר, כי האישה ההרה סובלת ממחלה זיהומית בכבד, מחלה מדבקת, המועברת בעיקר דרך הדם, ועלולה לסכן חיים. הרופאה ההמומה פונתה מהמקום לקבלת טיפול רפואי ראשוני. רק לאחר שבוע מורט עצבים, התברר בבדיקות המעבדה, שהיא לא נדבקה במחלה. ברם, זה היה יכול להסתיים בצורה שונה.

מקרה חמור זה מצטרף לשורה של אירועי אלימות קשים, ❮❮

אילוסטרציה

התכנית מגבירה את המודעות הציבורית לתופעת האלימות כלפי הסגל הרפואי, משפרת את איכות השירות, ומספקת פתרונות נקודתיים לצרכים היומיומיים של בתי-החולים

שהתרחשו בשנים האחרונות בבתי-חולים ברחבי הארץ כלפי רופאים, אחיות, צוותי בתי-החולים ומאבטחים. בבית-החולים אסף הרופא הותקפה אחות בחדר המיון, ונשרטה על-ידי מטופלת ובעלה. רופאה ותיקה במחלקה הפסיכיאטרית בבית-החולים איכילוב הותקפה בסכין גדולה ונפצעה קל, ורופא גניקולוג בבית-החולים קפלן הותקף ונחבל בראשו על-ידי משפחה זועמת במחלקת יולדות.

רק בשנה החולפת אירעו למעלה מ- 700 תקיפות פיזיות ו- 2,750 תקיפות מילוליות בבתי-החולים ברחבי הארץ על-ידי המטופלים או על-ידי קרובי משפחותיהם.

על-פי דיווחי משרד הבריאות, התרחשו בשנים האחרונות בין שלושת אלפים לארבעת אלפים אירועי אלימות בממוצע לשנה, מרביתם אלימות מילולית. האיומים המילוליים מופנים בעיקר כלפי אחיות, עובדים מנהליים, עובדים סוציאליים ועובדי רנטגן, והאלימות הפיסית מופנית בעיקר כלפי אנשי ביטחון, ואלונקאים. עוד עולה מנתוני משרד הבריאות, כי רוב אירועי האלימות מתרחשים בשעות הבוקר ואחר-הצהריים, ומיעוטם בשעות הלילה. גם מנתוני משטרת-ישראל נחשפת תמונה עגומה - בין השנים 2010 ל-2013 נפתחו מאות תיקים בגין אלימות נגד סגל רפואי. כ-20% מתיקי החקירה מבשילים לכדי כתבי אישום.

לתופעה חמורה זו נדרשה לפני שנים אחדות ועדת השרים למאבק באלימות, והוחלט, על-פי המלצתה, להכין מתווה לתכנית לאומית ייחודית לצמצומה. לפי **אליעזר רוזנבאום**, המשנה למנכ"ל המשרד לביטחון הפנים, המרכז את עבודת המטה, התכנית המשותפת למשרד לביטחון הפנים, למשרד הבריאות, למשטרת-ישראל ולפרקליטות המדינה כוללת פעולות מניעה, אכיפה ומיצוי הדין עם התוקפים. אלו יביאו לצמצום ניכר בממדי התופעה ואף למיגורה. תכנית הפיילוט תחל לפעול במהלך השנה בשבעה בתי-חולים - במרכז הרפואי לגליל המערבי בנהריה, ברמב"ם בחיפה, בהלל יפה בחדרה, בסוראקי ובאיכילוב בתל-אביב, בוולפסון בחולון ובאסף הרופא בבאר-יעקב, והיא צפויה להתרחב לכלל בתי-החולים בארץ, למרפאות הקהילתיות ולרשת מרכזי "טרם" לרפואה דחופה.

מפחיתים לחץ

ביצירת סביבה ידידותית לחולה ולמשפחתו יש כדי למנוע מצבי אלימות. לשם כך יצבעו פינות ההמתנה לבני-משפחות המטופלים בצבעים מרגיעים ונעימים, ויותקנו מכשירי טלוויזיה להנעמת זמן שהייתם במקום. כדי להפחית את המתח ואת אי הוודאות בכל הקשור למצב החולים, יותקנו מסכי טלוויזיה במעגל סגור, שיפרטו את שלבי הטיפול בהם, ויחולקו עלוני מידע על סוגי הטיפול. עם זאת, על מנת למנוע מצבי אלימות, יעשה שימוש באמצעים טכנולוגיים שונים, ביניהם מצלמות במעגל סגור, לחצני מצוקה ודלתות נעילה אוטומטיות, ותוגבר התאורה בחניונים ובחדרי המדרגות. אמצעים אלו יותקנו במתקנים שיעברו שיפוץ ובמתקנים חדשים שייבנו בעתיד. בנוסף, יוכשר הסגל הרפואי להתנהגות מצמצמת אלימות.

יד קשה

כדי לצמצם באופן משמעותי את תופעת האלימות כלפי הסגל הרפואי, על העבריין הפוטנציאלי להבין, שבמידה שאכן ינקוט בה, תינקט כנגדו "יד קשה", והוא ייענש בחומרה הראויה. לשם כך ייפתחו בבתי-החולים מרכזי שיטור קהילתיים (מש"קים), שיתנו מענה מהיר לאירועי אלימות בפרט, ולאירועים פליליים, בכלל.

הם יהיו נגישים לחולים, לבני-משפחותיהם ולצוות הרפואי, ומיקומם יהיו בולט לעין.

במקביל, ישודרג מערך האבטחה בבתי-החולים, ויותאם לטיפול באירועי אלימות. המאבטחים יוכשרו למתן מענה לאירועים כגון אלו ויתורגלו לכך, וסמכויותיהם יוסדרו בחוק.

ממצים את הדין

כדי לאפשר בקרה טובה ושיח פורה בין הארגונים, בכל הנוגע למיצוי הדין בתיקי אלימות כנגד הסגל הרפואי, ימונו רפרנטים באגף חקירות ומודיעין במשטרת-ישראל ובפרקליטות המדינה, שיעבדו מול נציג מערך האבטחה במשרד הבריאות, ויוסדר תהליך העברת המידע על נפגע עבירה מהסגל הרפואי למשטרת-ישראל ולמערך האבטחה של משרד הבריאות.

כדי לצמצם באופן משמעותי את תופעת האלימות כלפי הסגל הרפואי, על העבריין הפוטנציאלי להבין, שבמידה שאכן ינקוט בה, תינקט כנגדו "יד קשה", והוא ייענש בחומרה הראויה

משתפים פעולה

במטרה לייעל את שיתוף הפעולה בין הגורמים השונים, הוקמו ועדות למניעת אלימות, הן ברמה הארצית והן ברמה המקומית, שיזהו את הגורמים המעכבים ביצירת שיתוף פעולה זה, ויתנו מענה נקודתי ומערכתי. בנוסף, ננקטות פעולות תומכות, כדי להעלות את מודעות הציבור למשמעויות השליליות של אלימות כלפי הסגל הרפואי, וכדי להביא לשינוי ההתנהגות של מחוללי אלימות פוטנציאליים.

כמו כן, יוקם מערך מדידה והערכה, ויבוצע מחקר מלווה משותף למשרד לביטחון הפנים ולמשרד הבריאות, במטרה לגבש תמונת מצב מהימנה, עדכנית ומתמשכת על היקף התופעה ועל מאפייניה. תכנית פעולה זו נותנת מענה כולל, מגבירה את המודעות הציבורית לתופעה, משפרת את איכות השירות, ומספקת פתרונות נקודתיים לצרכים היומיומיים של בתי-החולים.

סמי המסיבות

**רכיביהם זולים וקלים לייצור, והם נטולי טעם, צבע וריח
הם מדכאים עכבות ופוגעים בזיכרון בעבר, צרכו אותם
בעיקר ספורטאים, לשם הגדלת מסת השריר
היום, משתמשים בהם כסם אונס, המוחדר למשקה
ללא ידיעת השותה אל תשאירי את הכוס לבדה...**

עו"ד הילה ימיני
דוברות הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול

באחד מהסרטים בסדרת "אסקימו לימון", מערבבים שלושת החברים, בנצי, מומו ויודל'ה, מבחר משקאות אלכוהוליים עם סודה בטעם פטל, ומגישים לשלוש בנות מצודדות, במטרה לבלות עמן את שארית הלילה. השימוש בסם האונס הוא דומה למדי - מערבבים כמות קטנה של נוזל בתוך משקה תמים, לכאורה, ומגישים לקורבן. טעמו אינו מורגש, אך הוא חודר למערכת הדם של הקורבן בעודה שותה להנאתה. הסיטואציה, המוצגת באופן פארודי ב"אסקימו לימון", אינה תמימה וכלל אינה מצחיקה.

סמי האונס הם סמי הרדמה ותרופות, שנועדו להביא לטשטוש, להרדמה, לאובדן הכרה ולפגיעה בזיכרון, לרוב למטרת ניצול מיני, אך גם לשימוש עצמי או למעשי פשע אחרים. בשל היותם נטולי טעם, ריח וצבע, הם מוחדרים אל תוך משקה בקלות יחסית, ללא ידיעת השותה. מרבית הקורבנות של סמי האונס הם בני-נוער ונשים, המבלים במסיבות, במועדונים ובבארים.

הסם הנפוץ ביותר הוא GBH, הן בשל התופעות שלהן הוא גורם - דיכוי מערכת העצבים המרכזית, דיכוי עכבות, תחושת רוגע ואופוריה, והן בשל העובדה, שרכיביו זולים וקלים לייצור, וניתן להכינו גם בבית. הסם צורף לפקודת הסמים המסוכנים בשנת 2003. בעבר, צריכת ה-GHB הייתה ידועה בעיקר בקרב ספורטאים, שהשתמשו בו לצורך הגדלת מסת השריר ושריפת שומנים. אולם, השפעותיו המרדימות של החומר הפכו אותו לפופולארי במיוחד בקרב אנסים, המשתמשים בו לצמצום עכבות והגנות, בעיקר בקרב נשים.

הרוהיפנול משמש ככדור שינה, ומחייב מרשם רופא. בעבר היו עדויות, כי שימוש ברוהיפנול סייע בביצוע תקיפות מיניות, כיוון שהוא גורם לקורבן לחוסר יכולת להתנגד. בדומה ל-GHB, גם שימוש בכדור זה פוגע בזיכרון, ומקשה על שחזור האירועים, שהתרחשו תחת השפעתו. בין תופעותיו - האטה בפעילות הפסיכו-מוטורית, הרפיית שרירים, ירידה בלחץ דם, הפרעות ראייה, שיבוש בזיכרון ובלבול, סיוטי לילה, הזיות וקשיי נשימה.

תוצאות קטלניות

הקטמין הנו סם הרדמה סינטטי, המשמש כחומר להרדמת סוסים. השפעותיו פסיכודאליות, והוא חסר טעם וריח. נטילתו עלולה לגרום לאיבוד ההכרה ואף למוות. הקטמין מדכא את הפעילות המוחית, פוגע בזיכרון וגורם לחוסר בתחושת כאב. במינון נמוך הוא גורם לשיבוש בתפקוד הביצועי ובזיכרון. סם זה נצרך על-ידי מבלים במועדונים ובמסיבות, ובשל כך הוא מוגדר הן כ"סם מסיבות" והן כסם אונס. בין תופעות הלוואי שלו - הזיות, בעיות

חדר 4

בימים אלה הרשות הלאומית למלחמה בסמים ובאלכוהול פועלת בשיתוף משרד הבריאות לקיום ימי עיון בנושא סם האונס בקרב רופאי חדרי המיון ונותני השירותים בחדר 4 בבתי-החולים (חדר לטיפול בנפגעי תקיפה מינית). כמן-כן מתפרסם קמפיין להעלאת המודעות לסכנה, הטמונה בסמי האונס בקרב האוכלוסייה בכלל ובקרב הבליינים בפרט. במסגרתו ניתנים סימני זיהוי, שיסייעו למבלים לאתר נפגעים של הסם, לסייע להם או להרחיקם מהמקום טרם יותקפו מינית.

בתפיסת הזמן והמרחב, עיוות חוש הראייה וחוש השמיעה, פגיעה בתפקוד המוטורי, קשיי נשימה, הקאות, חוויות חוץ-גופיות, פגיעה בזיכרון, פגיעה בדיבור והתנהגות אלימה. החומר כלול בחוקי הפיקוח על תרופות ועל רעלים.

בשילוב עם אלכוהול, השימוש בסמים אלו עלול להיות בעל תוצאות קטלניות, ולהביא לא רק לטשטוש ולאובדן הכרתו של הקורבן, אלא במקרי קיצוניים אף למוות.

הבוקר שלמחרת

לסם האונס סממנים, הדומים לאלו של ריבוי אלכוהול בדם. בשל העובדה, שסם האונס מתפוגג ממערכות הגוף תוך שתיים-עשרה שעות, מרבית הקורבנות מתעוררים בבוקר שלמחרת כשעל גופם סימני תקיפה, והם אינם זוכרים את שאירע להם. גרוע מכך, בשל התנדפותם של חומרים אלו מהגוף, קשה מאוד להוכיח, כי אכן ניתן להם סם אונס, וכי התקיפה נעשתה תחת השפעותיו.

בשנת 2007 דיווחו בארצות-הברית כמאתיים אלף נשים כי נאנסו "בסיוע" סם האונס. מהנתונים עולה, כי רק 16% מכלל הנאנסות בכלל דיווחו על האונס לרשויות. הערכת מומחים גורסת, כי כיום, שיעור הנאנסות עלה בכ- 80% עד 100%, ועומד על כחצי מיליון נשים בשנה.

במבצע של משטרת-ישראל, שנערך במהלך חודש פברואר 2013, תועדו מכירות של סם האונס במועדונים בתל-אביב. המועדונים נסגרו לשלושים יום, וכנגד בעליהם נפתחו תיקים פליליים. בחלק מהמקרים, שנרכש בהם סם GHB, הוא נועד לשימוש עצמי כ"סם מסיבות", ולא למטרות ניצול, שכן במינון נמוך הוא מגדיל את רמת הדופמין המופרשת במוח, וגורם לתחושת שחרור וקלילות.

בריוני הכביש

ענת בשן

במהלך פעילות של משטרת התנועה הארצית בשילוב מסוק, נראה רכב פרטי מסוג אופל, כשהוא עוקף בדרך לא פנויה, חוצה קו הפרדה רצוף ומסכן כלי-רכב, שהגיעו מהכיוון הנגדי. שלוש ניידות דלקו אחריו והורו לו לעצור, אך הנהג לא ציית להוראותיהם ואף לא לאלו של צוות המסוק שחג מעליו, והמשיך בנסיעתו המהירה והמסוכנת לכיוון הכפר עוספייה. בשטח מיוער הוא נטש את הרכב ונמלט. בחקירתו, לאחר שהסגיר את עצמו, התברר, שרישיונו נפסל, ולכן בחר להימלט מהשוטרים, גם אם הדבר היה כרוך בסיכון חייהם של עוברי דרך.

מקרה זה הוא אחד מיני רבים של בריונות כביש ושל עבירות, שגורמות לתאונות-דרכים או מחמירות את תוצאותיהן, המתרחשים בכבישי ישראל מידי יום.

עבירת בריונות בכביש היא עבירה מורכבת. "נהג, העובר עבירות מסכנות חיים, ומזלזל בחוק ובציבור הנהגים ומשתמשי הדרך - עובר עבירת בריונות כביש", אומר רב-פקד עו"ד **בני סמו**, ר' חוליית תעבורה באגף התנועה במשטרת-ישראל. "נהיגה בזמן פסילת רישיון היא עבירת בריונות כמו גם עקיפת תור לפנייה ימינה או שמאלה. אי חגירת חגורת בטיחות היא עבירה, שאינה גורמת, אמנם, לתאונת-דרכים, אך מחמירה את תוצאותיה. נהיגה במהירות מופרזת גם היא בגדר בריונות כביש. הנהג, שאינו מרוכז, מזלזל בחיי אדם, סוטה מנתיב נסיעתו, כדי למנוע תאונה אחת, ובכך גורם לתאונה אחרת. ככל שמהירות הנסיעה היא גבוהה יותר, כך התוצאה שלה קטלנית והרסנית יותר".

כשליש מקורבנות תאונות-הדרכים הם הולכי רגל. "בהשוואה למדינות העולם, ישראל נמצאת במקום גבוה מאוד, במחיר הדמים שמשלמים הולכי הרגל", מדגיש רפ"ק בני סמו. "לאור פעילותו הממוקדת של אגף התנועה, ואיתור המגזרים, העבירות והאוכלוסיות, שבגינם גובים הכבישים קורבנות רבים, קיימת,

הם עוברים עבירות מסכנות חיים, ומזלזלים בחוק ובציבור הנהגים

הם נוהגים בזמן פסילת רישיון, עוקפים תור לפנייה ימינה או שמאלה, אינם חוגרים חגורת בטיחות ונוהגים במהירות מופרזת בריונות בכביש. אולי עוד ניתן לשנות את הרגלי הנהיגה

אמנם, מגמת ירידה במספר ההרוגים מידי שנה בתאונות-דרכים (316 הרוגים בשנת 2013 לעומת 457 הרוגים בשנת 2006), אך יש להמשיך ולאכוף את החוק בכבישים, ולהקנות לנהגים, בכללם האופנוענים, המעורבים בתאונות-דרכים רבות, תרבות נהיגה אחרת". אחוז נהגי כלי-הרכב הכבדים מכלל הנהגים, לדבריו, נמוך בהרבה מזה המעורב בתאונות-דרכים קשות, ולכן פעילותו של אגף התנועה היא לא רק כנגד הנהגים, אלא כנגד המעסיקים וקציני הבטיחות. התוצאה הקשה של פגיעת רכב כבד במכונית פרטית, באופנוע או בהולך רגל היא כמעט ודאית.

בפעילותו, מאתר אגף התנועה את האוכלוסייה הפגיעה והפוגעת ואת הגורם לעלייה במספר הנפגעים וההרוגים בתאונות-דרכים, ומקיים פעילויות מניעה והסברה, במטרה לשנות את תרבות הנהיגה. כך גם במגזר הערבי, שבו חלה בשנים האחרונות עלייה במעורבות בתאונות-דרכים קשות, כתוצאה מאי כיבוד החוק.

בנוסף למבצעי תנועה בכבישים הבינעירוניים, עורך אגף התנועה, בשיתוף משרד החינוך, משרד התחבורה והרשות לבטיחות בדרכים, כינוסי הסברה במרכזי אוכלוסייה במגזר הערבי, על מנת להעלות את מודעות הנהגים לנהיגה נכונה.

תיזהר למען עצמך

עשרות מצלמות א/3 (אכיפה אלקטרונית אוטומטית), שהוצבו בכבישים ה"אדומים" הבינעירוניים וגם בערים, מצלמות כל רכב, שנהגו נסע מעל המהירות המותרת על-פי חוק באותו מקום, ודו"חות נשלחים באופן מיידי לנהגים. "גם מצלמות רמזור מצלמות היום כלי-רכב, הנוסעים במהירות הגבוהה מזו המותרת, ללא כל קשר לצבע האור ברמזור", מציין רפ"ק בני סמו. "נהג, שמגיע במהירות מופרזת לצומת, יכול לסכן גם אנשים שטעו, וחצו באור אדום. מכיוון שממרכז השליטה בירושלים ניתן לכוון

אמינותו של ה"ינשוף" נקבעה לאחרונה ע"י בית-המשפט המחוזי בירושלים. אם נקבע, באמצעותו, כי הנהג שתה אלכוהול מעל המותר בחוק, רישיונו נשלל במקום, ורכבו מושבת למשך שלושים יום

את מהירות הסף לאכיפה, הרי שיש לנו אפשרות לשלוט במהירות הנסיעה בהתאם למקום ולזמן. בערבי שבת, לדוגמא, נערכות בכביש 2 תחרויות, וצעירים נוהגים בו במהירות מופרזת, על כן, בשעות אלה אנו מורידים את סף המהירות למינימום, כדי למנוע תאונות-דרכים ופגיעות מיותרות. במידה שהנהגים נסעו מעל המותר, נשלחים לבתיהם דו"חות תנועה, הנעים בין 250 שקל קנס לבין 750 שקל והזמנה לדין". לדבריו, במצבים מסוימים, דו"חות אלה אכן מרתיעים, במיוחד את הנהגים הצעירים, כי זו ענישה הפוגעת בכיסיהם. "אנחנו מעבירים בצורה זו מסר נהג - תיזהר למען עצמך!", הוא אומר. מעבר למצלמות המותקנות היום גם בתוך הניידות, מתוכננות גם מצלמות שתהיינה על השוטר עצמו, ותשמשנה לא רק לביטחונו הוא, אלא כראיות חותכות בבית-המשפט.

אגף התנועה לא פועל רק בכבישים אלא גם ברשתות החברתיות. כך הצליח לאתר שלושה צעירים, שצילמו את עצמם נוסעים ברכב בכביש החוף במהירות 260 קמ"ש, והעלו את הסרטון לפייסבוק, ולהגיש נגד הנהג כתב אישום. בית-המשפט הרשיע את הנהג, וגזר עליו ארבעה חודשים מאסר בפועל , ופסילת רישיון הנהיגה לארבע שנים. בית- המשפט המחוזי לא קיבל את ערעורו של הנהג, והותיר על כנו את העונש שנגזר עליו.

סנקציות מנהליות

אמינותו של ה"ינשוף", מכשיר לבדיקת רמת האלכוהול בגוף האדם באמצעות אוויר נשוף, ידעה מאבקים רבים בבתי-המשפט, עד שלאחרונה קבע בית-המשפט המחוזי בירושלים, בהרכב שלושה שופטים, שהמכשיר אמין, וניתן לבסס על תוצאות בדיקתו הליך פלילי. אם נקבע, באמצעותו, כי הנהג שתה אלכוהול מעל הרף שנקבע (290 מיקרוגרם), רישיונו של הנהג נשלל במקום, ורכבו מושבת למשך שלושים יום. הסנקציות המנהליות שבידי המשטרה הינן בעלות משמעויות קשות כלפי הנהג (שלילת רישיון הנהיגה) וכלפי בעל הרכב (השבתת הרכב).

חצי מונית חצי ניידת

בדומה לקמפיין שנערך בארצות-הברית, יצא אגף התנועה בקמפיין "ניידת נודדת". על הניידת המחולקת לשניים - חציה מונית וחציה ניידת תנועה , מפורטות העלויות, שבהן יישאו כל מי שנוהגים שיכורים, לעומת עלויות נסיעה במונית. הניידת נודדת בכבישי הארץ, מלווה את המבצעים השונים שעורך אגף התנועה, ומעבירה מסר לנהגים - הבחירה בידכם.

"לא כל מפגש של שוטר עם אזרח, צריך להסתיים בדו"ח תנועה. זה אינו הפתרון", מציין רפ"ק בני סמו. "למשטרה, מלבד אכיפת החוק, יש גם תפקיד של חינוך והסברה, וצריך להראות לנהגים, במיוחד לצעירים שביניהם, כי יש גם דרך אחרת".

היא עוקצת

ה"דבורה", מערכת מתקדמת מאוד למדידת מהירות תוך כדי נסיעה, מותקנת בניידות תנועה, ומופעלת בעיקר בכבישים, שידעו תאונות-דרכים קשות, אך לאורכם קשה להציב אקדחי לייזר (בכביש 90 - כביש הערבה לכיוון אילת ובכבישי הצפון). המערכת יודעת לעצור את הנהג, ברגע שחרג מהמהירות המותרת. "היום אנחנו בוחנים מצלמות, שיותקנו בניידות התנועה, ויצלמו ללא הפסקה את כל סוגי העבירות. השוטר יצטרך רק ללחוץ על כפתור, שיתעד את העבירה עצמה. "במדינות העולם", מציין רפ"ק בני סמו, "מצלמות כאלה מיועדות להגנה על השוטר, אך אפשר בהחלט להסב את מטרתן, כדי להגן על המשתמשים בדרך".

בלון תצפית

בשל עלותה הגבוהה של אכיפת עבירות תנועה מהאוויר, באמצעות יחידת המסוקים של משטרת-ישראל, ומכיוון שייעודם הוא גם למטרות אחרות, פיתח אגף התנועה בלון בעל ממדים קטנים, המועלה לגובה של עשרות מטרים, ממוקם במקומות, שבהם

חצי מונית חצי ניידת. קמפיין "ניידת נודדת" (צילום: אגף תנועה)

מספרים לאורך השנים

סה"כ תאונות עם נפגעים

בשנת 2006 אירעו בכבישי הארץ 17,823 תאונות-דרכים. בשנת 2010 - 15,262 ובשנת 2013 - 13,730 תאונות-דרכים. בחודשים ינואר-מרץ 2013 אירעו 1,803 תאונות-דרכים. בתקופה המקבילה השנה (עד 24 למרץ) אירעו 1,521 תאונות-דרכים. ירידה של 16%.

תאונות קטלניות

בשנת 2006 אירעו ברחבי הארץ 375 תאונות קטלניות. בשנת 2010 - 316 ובשנת 2013 - 288 תאונות קטלניות. בחודשים ינואר-מרץ 2013 אירעו 64 תאונות קטלניות, בעוד שבתקופה המקבילה השנה (עד 24 למרץ 2014) אירעו 46 תאונות קטלניות - ירידה של 28%.

הרוגים

בשנת 2006 נהרגו בכבישי הארץ 457 בני-אדם. בשנת 2010 - 397 אנשים ובשנת 2013 נהרגו 316 בני-אדם. בחודשים ינואר-מרץ 2013 נהרגו 71 בני-אדם, בעוד שבתקופה המקבילה בשנת 2014 (עד 24 למרץ) נהרגו 48 בני-אדם - ירידה של 32%.

תאונות חמורות

בשנת 2006 אירעו בכבישי הארץ 2,390 תאונות-דרכים חמורות. בשנת 2010 - 1,881 ובשנת 2013 אירעו 1,773 תאונות חמורות. בחודשים ינואר-מרץ 2013 אירעו 222 תאונות חמורות, בעוד שבתקופה המקבילה השנה (עד 24 למרץ) אירעו 172 תאונות חמורות -ירידה של 23%.

ה"דבורה", המותקנת בניידות תנועה, יודעת לעצור את הנהג, ברגע שחרג מהמהירות המותרת, ומופעלת בעיקר בכבישים, שלאורכם קשה להציב אקדחי לייזר

אירעו תאונות-דרכים רבות, ומצלם עבירות תנועה כחציית פס לבן, עקיפה מסוכנת והשתוללות עם הרכב. בנוסף, הוא מקל על מערך התנועה על השליטה בתנועה ברגעי אמת, ועל ניהול אירועים המוניים, שיש להם השלכות על זרימת התנועה. בימים אלה אגף התנועה מפעיל ציוד מתקדם שכזה בהילולת מירון. באמצעותו, מתאפשר למפקדי המבצע לקבל מידע בזמן אמת על עומס התנועה ועל צרכים מבצעיים לניהול הכוחות שבשטח.

נהגים מועדים

פרויקט "נהגים מועדים", שמפעיל אגף התנועה בשלוש השנים האחרונות בשיתוף משרד התחבורה, מאתר את הנהגים, שלהם המספר הגדול ביותר של עבירות תנועה בזמן נתון, ושולל את רישיונות הנהיגה שלהם (בחוק נקבעו שלושים עבירות, לא כולל עבירות חניה, שבוצעו במהלך חמש השנים האחרונות, ביניהן חציית צומת באור אדום, נהיגה בעת פסילה ונהיגה בעת שכרות). "לנהג, המוזמן למשרד הרישוי, נערך שימוע, ורישיונו נפסל לתקופה שבין שלוש שנים עד חמש שנים", מציין רפ"ק בני סמו. "בכל רבעון מועברים למשרד התחבורה על-ידי אגף התנועה שמותיהם של כארבעים נהגים, ומתחילתו של הפרויקט ועד היום נפסלו רישיונותיהם של כמאתיים נהגים".

בסירה אחת

יעקב גואז (גז)

ראש אגף מצילה, המשרד לביטחון הפנים

המפגש בין האדם לים הוא, מאז ומתמיד, רווי ריגושים וסיפוק אישי. המשיכה אל הים מאתגרת, ולעתים אף מתבקשת והכרחית. לפיכך, אין זה מפליא, שהפעילות הימית במסגרת אגודות ימיות וצופי-ים הולכת ומתרחבת בשנים האחרונות, והביקוש לה אינו נחלתם של בני המעמד הבינוני ומעלה, אלא חוצה מגזרים וחברות. הפעילות הימית והחינוך הימי מעניקים ההתנסויות וכישורים, ההכרחיים לבני-האדם באשר הם, מאפשרים רכישת מיומנויות חברתיות ואישיות ויכולת לפתרון בעיות, לקבלת החלטות, למשמעת עצמית, לתקשורת בינאישית ומעל לכול - להתחשבות ולעזרה לזולת.

בארבע השנים האחרונות מתקיים בהצלחה בבני-ברק פרויקט צופי-ים לבני-נוער מהמגזר החרדי, שבו משתתפים נערים מרקע סוציו-אקונומי נמוך, והם עברו חוויות שליליות רבות במסגרת המשפחתית וההחברתית שלהם. עד כה סיימו את הפרויקט מאה וחמישים בני-נוער, ומדי שנה מצטרפים לפעילות כארבעים נערים. אחת לשבוע הם מגיעים לנחל הירקון, ולומדים את יסודות הפעילות הימית - טיפול בכלי-שיט, חתירה בקייאקים, הפלגה בסירת מפרש והכרת מערכת העגינה בים. אולם, לדבריה של ברכה הלפר, ראש צוות ההדרכה ומנהלת תחום קהילה בתנועת צופי-ים, כל ההיבטים הטכניים מהווים רק עיסוק משני להתנסות וללמידה האמיתית - עבודת צוות. בני-הנוער צוברים ביטחון עצמי ביכולותיהם, כיחידים וכקבוצה, ומקבלים כלים להתמודדות יום-יומית עם מציאות חייהם בחברה ובמשפחה. "במהלך הפעילות אנו מזהים את הפוטנציאל הטמון באותם נערים, שלא השתלבו באורח החיים החרדי ובלימוד תורה כל היום, ונפלטו מהישיבות, ומובילים אותם לעבר שינוי חיובי", מציינים אביטל לייבה, מנהלת

הם לא השתלבו באורח החיים החרדי ונפלטו מהישיבות ❮ אולם, אחת לשבוע ניתן לראותם מגיעים לירקון, ולומדים את יסודות הפעילות הימית ❮ כך הם רוכשים מיומנויות חברתיות ואישיות, משמעת עצמית והתחשבות בזולת ❮ צופי-ים בבני-ברק. להתקדם ולא לטבוע

אזור תל-אביב באגף מצילה ויחיקם גמליאל, מנהל מחלקת נוער ורכז מצילה בבני-ברק. "בפועל, כולם חותרים ביחד בסירה כדי להתקדם ולא לטבוע. בדרך זו אנחנו מוציאים את העוקץ מתרבות ה'נגד' של בני-הנוער, ומתעלים את התנהגותם לכיוון חיובי, עבור עצמם ועבור החברה הסובבת אותם".

ירידה בפשיעה

על-פי הנתונים, נרשמה ירידה של כ-70% בשיעור הפשיעה של בני-הנוער בבני-ברק. לפרויקט צופי הים, ללא ספק, יש חלק בכך. במהלך הקורס, הנמשך שנה אחת, הנערים עוברים משלב לשלב, מקבלים תעודה ומתקדמים לעבר האתגר הבא, ועם סיומו הם מקבלים תעודות. לאחרונה אף זכו שמונה נערים מצטיינים בהשתתפות בקורס אופנועי ים, כאות הוקרה על השקעתם ועל התמדתם. בארבע השנים האחרונות פרשו מהפרויקט שני נערים בלבד, ועובדה זו מעידה על נחיצותו ועל יעילותו. הפרויקט מסייע, בנוסף, גם במניעת נשירה מבית-הספר ובשיפור יכולות הלימוד של בני-הנוער, בפיתוח כישורי חיים ובמוטיבציה לשינוי, בהגברת המודעות העצמית, בפיתוח דפוסי תקשורת ודפוסי מנהיגות, וכמובן - בהקניית מיומנות מקצועית בתחום הימי. בני-הנוער החרדים נחשפים לערכים כמו אהבת הארץ, אהבת הים ואהבת הסביבה ומאמצים אותם. גם הגיבוש החברתי, ההתחזקות הפיזית וההתמודדות בתנאי לחץ מובילים אותם למקום טוב יותר מזה שהם נמצאו בו בתחילת הפרויקט. ❮

התעניינות מחו"ל

משלחת מטעם המשרד להגנת המולדת בקנדה הגיעה לא מכבר לישראל, כדי לשתף פעולה עם המשרד לביטחון הפנים בתחומי אכיפת החוק ומניעת פשיעה ואלימות. קבוצות העבודה המשותפות נפגשו, בין היתר, עם שנים-עשר נערים, שנמצאים במצבי סיכון חמורים, ונוטלים חלק בפרויקט הטיפולי, השיקומי והמניעתי של מצילה, במסגרת התכנית לחינוך ימי של צופי ים בני-ברק. בביקור לקחו חלק ראש המשלחת הקנדית, ג'יל ווירט מהאגף למדיניות אסטרטגית במשרד להגנת המולדת, לארה ת'ורפ, מנתחת מדיניות באגף לקשרי חוץ של המשרד להגנת המולדת הקנדי ורונאל חרמץ, מנהל תחום מניעה קהילתית ופיתוח ידע באגף מצילה, שהתרשמו מסיפור חייהם של הנערים, מהרקע החברתי שממנו הגיעו וממשמעות חייהם כקבוצה בעלת מאפיינים ייחודיים במדינה רבת תרבויות כמו ישראל.

שפה משותפת

מגרשי הכדורגל, שהפכו לזירות אלימות, משנים את פניהם ❮ שליטה עצמית, התמודדות עם כישלון, שלילת גזענות ואלימות וכבוד לאחר הם עתה "השחקנים הראשיים" ❮ לצד הפגנת יכולות וכישורים במגרשים, מתקיימים גם "משחקי ידידות" ❮ על התכנית למניעת אלימות בספורט ❮ פלטפורמה לצמצום מעורבות של מתבגרים באלימות ובהתנהגויות בסיכון

דני שחר (תא"ל במיל.)

מנהל תכניות עיר ללא אלימות ושיטור עירוני, המשרד לביטחון הפנים

בשנים האחרונות הפכו מגרשי הכדורגל לאחת מהזירות, שבהן מתרחשים אירועי אלימות קשים. פרשני ספורט, קרימינולוגים וסוציולוגים מנהלים ויכוח ער, האם הגדלת מספרם של אנשי המשטרה במגרש תמנע את האלימות, או שמא, נוכחותם רק מגבירה את המתח ואת העוינות. עם זאת, אלו וגם אלו מסכימים, שטיפול שורש בבעיה מצריך מאמץ מערכתי רב, לא רק בתחום האכיפה, וחשיבה לטווח ארוך. בתכנית המניעה "כדורגל ללא אלימות", המופעלת ברשויות המקומיות במסגרת התכנית הלאומית עיר ללא אלימות, והנכנסת לשנתה השנייה, מאמני כדורגל ומדריכים הופכים לסוכנים של מניעת אלימות ושל יצירת תשתית קהילתית, המאפשרת קשר בין המשתתפים לבין הקהילה שבה הם חיים. במהלך האימונים, המדריכים (בוגרי

וינגייט, שעברו הכשרות ייעודיות של מטה עיר ללא אלימות בנושאי התמודדות עם מצבי אלימות ומניעתם, הקניית ערכים ותרומה לקהילה) עובדים עם הנערים על פיתוח מיומנויות כשליטה עצמית, עבודת צוות, התמודדות עם כישלון ושמירה על ערכים ככבוד לקבוצה היריבה, שלילת גזענות ואלימות מכל סוג שהוא, עזרה לזולת והתנדבות בקהילה. כתנאי להשתתפותם בתכנית, הנערים מתבקשים לקחת חלק בפעילות קהילתית יזומה, ולהעביר לחבריהם שיעורים בהתמודדות נכונה עם גילויי אלימות ושנאה, התמודדות עם פיתוי לשתיית אלכוהול ולשימוש בסמים ובעיקר - כבוד לאחר. בתכנית, המופעלת כיום בשישים ואחד יישובים ברחבי הארץ, נטלו חלק בשנה החולפת אלף וחמש מאות בני-נוער, והיא מאפשרת גם לרשויות המקומיות להעניק מסגרת נוספת לבני-הנוער, שאין להם מסגרת אחרת מחוץ לשעות הלימודים.

במחקר בקרב בני-הנוער המשתתפים בתכנית, נמצא, כי שביעות רצונם ממנה גבוהה במיוחד. 89.5% מאלף ומאתיים בני-הנוער שענו על השאלונים, שנועדו להעריך את התכנית, דיווחו, כי הם מרוצים מאוד ממנה. 83.8% דיווחו, כי התכנית נותנת ביטוי לכישורים שלהם, 84.3% דיווחו, כי הם מרגישים בנוח לפנות למדריך, אם ייתקלו בקושי או בבעיה אישית, ו-83.2% הסכימו, כי הערכים שהתכנית מובילה משפיעים לטובה על בני-הנוער.

בנוסף, נרשמה מגמת ירידה עקבית בנטייה לאלימות בקרב בני-הנוער שהשתתפו בתכנית - מ-32% שהצהירו טרם השתתפותם בתכנית, כי הם סבורים ש"יש אנשים שמגיע להם שיתנהגו אליהם לא יפה", ל-30% לאחר ההשתתפות בתכנית. כמו כן נרשמה ירידה של 4% (מ-24.2% ל-20.2%) בקרב בני-הנוער, שהצהירו, כי "שימוש בכוח נגד אחרים הינו דבר מקובל".

לאור הצלחתה של התכנית, הוחלט להפעילה גם בטיפול בתופעות של אלימות בין חבורות של בני-נוער יהודים לבין אלו של ערבים בערים מעורבות וביישובים הסמוכים זה לזה. פעמים רבות אלימות שכזו פורצת כתוצאה מחוסר מעש, משעמום, מחוסר הבנה והכרה של האחר. על כן, הדרך הטובה ביותר לקרב בין בני-נוער אלו היא מציאת שפה משותפת - האהבה לכדורגל.

חום יולי-אוגוסט

בישובים, שבהם פועלת עיר ללא אלימות, מהווים נתוני משטרת-ישראל, כדוגמת הנתונים על "הנקודות החמות" (עבירות ואירועי סיכון בנקודות שונות בעיר), לבסיס לתכנון ולהקצאת המשאבים להפעלת מדריכים ופעילויות פנאי בחודשי הקיץ. בימים אלו שוקד מטה עיר ללא אלימות יחד עם מנהלי התכנית ברשויות המקומיות, על גיבוש פעילויות פנאי איכותיות, ועל הכשרת מדריכי הנוער להתמודדות עם מצבי אלימות וסיכון. בנוסף, נערך מטה עיר ללא אלימות לגיוס מתנדבים ולהכנת קמפיינים, שבהם יפורסמו פעילויות הקיץ, בשילוב מסרים פוזיטיביים להימנעות ממצבי אלימות וסיכון.

קבוצות מעורבות

גיל חורב, דובר עיר ללא אלימות

לאור הפיכת התכנית "כדורגל ללא אלימות" לכלי לשיפור היחסים בין בני נוער - יהודים לערבים באזורים מעורבים, החליט מנהל תכנית עיר ללא אלימות בעפולה, עומר לב, להקים קבוצת כדורגל משותפת לבני-נוער יהודים מעפולה ולבני-נוער ערבים מהכפר סולם השכן, שפעמים רבות היו מתקוטטים בפארקים בעיר או מסתובבים בחוסר מעש. יחד עם מועד בן-דאוד, סטודנט לעבודה סוציאלית מהכפר סולם, המשמש מדריך חברתי בתכנית עיר ללא אלימות בעפולה, הם הצליחו להקים קבוצה משותפת של בני- נוער בני 14-17 משני היישובים. בנוסף לאימונים, הנערים משתתפים בסדנאות למניעת אלימות וגזענות בספורט ומתנדבים בקהילה.

"בהתחלה, היה לנו קשה להבין זה את זה בגלל הבדלי השפה", אומר בני קאופמן, בן 16 מעפולה, שמשתתף בקבוצה. "אנחנו מתקשרים באמצעות משחק הכדורגל, וזו הדרך הטובה ביותר". לדברי בן-דאוד, בתחילה היו עימותים בין בני-הנוער, בשל הרקע השונה. "לחלק מבני-הנוער היהודים היה קשה לראות את עמיתיהם מהכפר השכן משחקים במגרש הכדורגל שלהם, אך עם הזמן למדו כולם לכבד אלו את אלו, ונוצרו חברויות ביניהם".

סמי היאגני, חניך מהכפר סולם מוסיף: "היום, כשאנחנו משחקים, אני רוצה שהקבוצה שלנו תנצח בטורנירים, ולא הקבוצה היהודית או הקבוצה הערבית". הפרויקט הייחודי לא נעלם מעיניהם של גורמי אקדמיה וקהילה באזור הצפון. מכללת עמק יזרעאל, המחלקת מדי שנה פרסים לפרויקטים חברתיים מצטיינים, בחרה בקבוצה המשותפת, שהקימו לב ובן-דאוד, כפרויקט החברתי המצטיין לשנת 2013, מתוך מאתים וארבעה פרויקטים שונים שנבחנו באזור הצפון. את הפרס העניקה נשיאת המכללה, פרופ' עליזה שנער.

תוספת

מדוע אוהבים לשנוא את עובדי הציבור?

מה יש בעשייה הציבורית, שחושפת את העובדים לאלימות במהלך עבודתם? כיצד מתמודדים עם התופעה? מבט עולמי

הדי וגשל, אביתר רמות

יחידת מידע וידע, אגף מדיניות ותכנון אסטרטגי, המשרד לביטחון הפנים

"אני בעד מטעני חבלה נגד עובדי ציבור ונגד מי שממיתים אותנו ממחסור", כך גולש ברשת האינטרנט בתגובה לפרסום של משרד ממשלתי, כאן בישראל, פרסום, אשר נועד לצמצם את האלימות ברשת. דברים אלה מדגימים את האלימות המילולית, שבה נתקלים עובדי ציבור במרחב הווירטואלי ואת האלימות הפיזית בשיח פנים אל פנים במהלך עבודתם. ארגוני עובדים, התאחדויות מקצועיות וגורמי ממשל ברחבי העולם, כמו גם בארץ, משקיעים משאבים רבים למחקר בנושא, להתמודדות עם התופעה ולתכניות מניעה, הן במטרה לשפר את איכות השירות, והן במטרה לשמור על עובדיהם מפני אלימות, אשר מופנית, לרוב, על-ידי הציבור ומקבלי השירות עצמם. יש, שהתוקף, הנוקט אלימות כלפי עובד הציבור, עושה זאת כתוצאה מהשפעת אלכוהול או מחלת נפש, או במטרה להשפיע על נותן השירות לשנות את החלטתו או על מנת לקבל שירות שונה מזה שקיבל. יש, שהאלימות נובעת מתסכולו של מקבל השירות מתוצאת המפגש עם נותן השירות, והוא מעוניין

סיכון

אילוסטרציה

לנקום בו בצורה אלימה, ויש שהוא נוהג כך בשל צרכים פיזיים או רגשיים שאינם ממומשים, ובעזרת השימוש באלימות הוא חושב שיוכל "להוכיח" את עצמו ולהוציא אגרסיות, שמקורן בסיטואציות קודמות. ברוב המקרים אלימות מסוג זה היא אלימות על רקע לאומני, גזעני או מגדרי. עובדי הציבור, שעומדים במוקד הסיכון, הם שוטרים וכבאים - המגיבים הראשונים וכן עובדי שירותי הבריאות - אחיות ורופאים, לצד עובדי משרדים ממשלתיים ועובדי ממשל מקומי, הנמצאים במגע יומיומי עם הציבור. עובדים אלה נחשפים לאלימות הן בשל עבודתם הישירה עם הציבור, המתבצעת גם בשעות חריגות, והן בשל עבודתם עם אוכלוסיות מוחלשות או במוקדי פשיעה. זאת, בנוסף לעבודתם עם ציבור, החש אנטגוניזם כלפי גורמים ממשלתיים.

שוטרים, רופאים ושופטים

יותר ממחצית השוטרים בארה"ב חוו אלימות כלשהי במהלך שירותם. 28% מפציעות השוטרים במדינה וכ-33% ממקרי המוות שלהם נובעים כתוצאה מאלימות המכוונת כלפיהם. המצב חמור גם במדינות שנחשבות אלימות פחות, כאוסטרליה, שם כ-65% מכלל עובדי המגזר הציבורי סובלים מאלימות מילולית, ומעל 10% מהם מקבלים איומים במהלך עבודתם. התופעה רווחת גם בבריטניה, ומעצימה במיוחד בסקוטלנד, בשל ההשלכות של צריכת יתר של אלכוהול (בכ-40% ממקרי האלימות נגד עובדי ציבור היה התוקף תחת השפעת אלכוהול). הסוהרים במדינה חווים גם הם מקרי אלימות רבים - כ-60% מהם נפגעו פיזית וכ-20% מהם נזקקו לטיפול רפואי בעקבותיו. בסקוטלנד לבדה,

תופעת האלימות נגד עובדי המגזר הציבור מפחיתה מהפרודוקטיביות שלהם, הן מבחינת העלויות הישירות, והן מבחינת העלויות העקיפות

דווחו בשנת 2007 בלבד 23,000 מקרים של אלימות פיזית כנגד עובדים מהמגזר הציבורי (כ-4.5 תקיפות לאלף איש). התופעה החמורה לא פוסחת גם על מגזרים נוספים בשירות הציבורי, כגון הסקטור הרפואי והסקטור המשפטי. מנתונים שנאספו בארה"ב עולה, כי 45% מהתקיפות הלא-קטלניות כלפי רופאים ואחיות גרמו להיעדרות ממקום העבודה. בשנת 2009 לבדה, 50% מהאחיות במרכזי החירום דיווחו, כי חוו אלימות מצד מטופלים, בעוד שכ-25% מהן חוו מקרים של עשרים מקרי אלימות או יותר במשך תקופה של שלוש שנים.

בחינת המצב בסקטור המשפטי, איננה מציגה תמונה ורודה יותר, כפי שמשתקף מהנתונים שנאספו בשוודיה. ממחקר שערכה המועצה הלאומית למניעת פשיעה במדינה עולה, כי 12% מהשופטים ומהפרקליטים דיווחו על מקרי אלימות כלפיהם. 70% מהם העידו, כי הותקפו יותר מפעם אחת - אוימו או הוטרדו בדואר האלקטרוני ובמסרונים או שהותקפו פיזית ממש. מיעוטם של מקרי האלימות (1%) מופנים כלפי בני-משפחותיהם של עובדי הציבור, אך רובם המכריע מכוונים ישירות כנגד השופטים או הפרקליטים.

עלויות ישירות ועקיפות

מקרי האלימות נגד עובדי ציבור טומנים בחובם השפעות לא מועטות ונזקים, הן ברמת הפרט והן ברמת המדינה, החל מנזקים חומריים וכלכליים וכלה בתדמיתה של המערכת הציבורית כולה ושל המדינה עצמה, שכן היא למעשה מפעילתו של השירות הציבורי כולו.

קשה לכמת את כל ההשפעות של האלימות כלפי עובדים במגזר הציבורי, אך עם זאת ניתן לומר בביטחון, שהתופעה מפחיתה מהפרודוקטיביות של עובדי הסקטור הציבורי, הן מבחינת העלויות הישירות (עלות תיקון של ציוד שניזוק, הענקת טיפול רפואי או פסיכולוגי לנפגעי תקיפה, הגדלת ההוצאות על אבטחה במקומות העבודה ועלויות של שיפור התדמית הציבורית), והן מבחינת העלויות העקיפות (הלחץ על העובדים גורם לתחלופה גבוהה ולירידה במחויבותם האישית, ויוצר חשש בקרב הציבור מבחירה בקריירה מקצועית במגזר הציבורי). העלויות, הנובעות מהאלימות כנגד עובדי המגזר הציבורי, הן, ככל הנראה, גבוהות אף יותר, משום שתקריות רבות אינן מדווחות כלל. איומים, הפחדות והטרדות קלות כמעט שאינן מדווחות בפועל, עובדה המקשה על איסוף נתונים אופטימאלי בנושא.

נהלים, חקיקה וטכנולוגיה

מדינות שונות פועלות על מנת לצמצם, במידת האפשר, את תופעת האלימות כנגד עובדי ציבור, הן באמצעות הגדרת נהלים, המחייבים ארגונים בסקטור הציבורי להכין תכנית מנע, המותאמת לצרכי הארגון, הן באמצעות תיקוני חקיקה, אשר באים לידי ביטוי, לרוב, בהחמרת הענישה על פשעי אלימות כלפי עובדי ציבור, והן בשימוש באמצעים טכנולוגים חדשים, ביניהם אזעקות, מצלמות,

התוקף, הנוקט אלימות כלפי עובד הציבור, עושה זאת, לרוב, במטרה להשפיע על נותן השירות לשנות את החלטתו, או על מנת לקבל שירות שונה מזה שקיבל

לחצני מצוקה וגלאי מתכות, על מנת להגביר את תחושת הביטחון וההרתעה, ולשפר את מתן התגובה בזמן אירוע אלימות. בנוסף, הן פועלות להכשרת עובדים במגזר הציבורי, שיוכלו להגיב במהירות וביעילות בעת חירום, וכן מעודדות תיעוד כל מקרי האלימות במגזר זה, לשם הפקת לקחים ושיפור מתמיד.

המכון האוסטרלי לקרימינולוגיה, לדוגמא, שם דגש מרכזי על תכנון פיזי ועל ניהול של המרחב, שבו מתקיים השירות לקהל, על מנת ליצור אווירה מתאימה ובטוחה. מתוך הבנה, שההתנהגות האלימה נובעת פעמים רבות כתוצאה מהתנאים, השוררים במוקדי קבלת קהל, והמשפיעים על מצבו הנפשי של התוקף הפוטנציאלי, הוחלט במדינה להנעים את האווירה במוקדי השירות, ולשפר את תנאי הישיבה בהם, לצבוע אותם מחדש, לדאוג לנקיונם ולייצוגיותם של העובדים, לצד תכנון הכניסות אליהם, המסדרונות שבהם ומסלול התורים, על מנת שיתאימו לקהל רב, וימנעו לחץ ופוטנציאל להתנהגות לא ראויה.

עבודה "לא אישית"

הפיכת העבודה ל"לא אישית" רלוונטית בעיקר בבתי-משפט, שבהם מתרחשות תקיפות כנגד שופטים ופרקליטים בהיקף גדול בכל רחבי העולם. כחלק ממחקר והפקת לקחים שנערכו בנושא בשוודיה, הגיעו החוקרים למסקנה, כי על מנת להפחית את הסיכון לתקיפה נגד אנשי המקצוע בתחום, יש לדאוג, שהתוקף הפוטנציאלי לא ירגיש שהוא מתמודד מול אדם בודד, אלא מול מערכת ענפה. תחושה זו תפחית את רצונו לתקוף, כי הוא יבין, שתקיפה נגד אדם יחיד תהיה לא יעילה, מכיוון שתמיד יהיו אחרים שיטפלו בבעיה. החוקרים המליצו לפרקליטים לעבוד בקבוצות ולא כיחידים, לצמצם את חשיפת פרטיהם האישיים ברשת האינטרנט, ולהביא את האינטראקציה הפיזית עם הנאשמים למינימום האפשרי.

בסקוטלנד יצאו לקמפיין נרחב נגד התופעה, שמטרתו הייתה להעלות את מודעות הציבור לנושא, ולבנות קונצנזוס בציבור, שאלימות מילולית או פיזית כלפי מי שעובד בשירות הציבור אינה מתקבלת על הדעת. מחקרים שבוצעו לפני הקמפיין ולאחריו, כדי לבחון את האפקטיביות שלו, הצביעו, בין השאר, על העלייה של כ-13% שחלה בהסכמת הציבור, שאלימות כלפי עובדי ציבור היא פסולה, ועל עלייה של 7% ברמת המודעות לאלימות כלפי עובדי ציבור. ממשלת סקוטלנד הייתה מרוצה מתוצאות הקמפיין, וטענה, כי הוא היה מועיל מאוד להטמעת המסר בציבור, ולהבנת חומרת המעשה של אלימות כלפי עובדי ציבור.

היבט נוסף הנוגע לתופעת האלימות נגד עובדי הציבור הוא אמון הציבור בגופי השלטון. אמונו זה בגופים השונים מהווה פרמטר, המשפיע על היקף האלימות. כך, למשל, ככל שהאמון של הציבור במגזר הציבורי גבוה יותר, כך לתוקף פוטנציאלי יהיה נוח פחות לפעול באלימות.

נלחמים באלימות

אמנים ואנשי ציבור יוצאים נגד האלימות בחברה הישראלית, במטרה להעלות את מודעות הציבור לתופעה חברתית ומרכזית זו ❮ קליפ מיוחד, שצולם ביוזמת המשרד לביטחון הפנים, ישודר בטלוויזיה ובאתרי האינטרנט ❮ די לאלימות! (צילומים: המשרד לביטחון הפנים)

המשרד לביטחון הפנים
www.mops.gov.il

עמ' 46